

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра фінансів

«До захисту в ЕК»

Директор інституту

_____

(підпис)

Олег Шеремет

(ім'я та прізвище)

«__» _____ 2022 р.

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____

(підпис)

Лада Шірінян

(ім'я та прізвище)

«__» _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Фінанси, банківська справа та страхування
на тему: **Комплексна оцінка фінансового стану банківської установи**

Виконав: здобувач 5 курсу, групи 4

Батурка Єлизавета Геннадіївна

(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

(підпис)

Керівник: Чернелевська Олена Леонідівна

(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

(підпис)

Рецензент Людмила Соломчук

(ім'я та прізвище)

(підпис)

Я, як здобувач Національного університету харчових технологій, розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я, не надавав і не одержував незарядженої допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач _____
(підпис)

Київ – 2022р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут (факультет) Навчально-науковий інститут економіки і управління

Кафедра фінансів

Освітній ступінь бакалавр

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр і назва)

Освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування

(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів

/Лада ШІРІНЯН/

«___» _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Батурка Єлизавета Геннадіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Комплексна оцінка фінансового стану банківської установи

керівник проекту (роботи) Чернелевська О.Л., д. е. н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «26» жовтня 2021 р. № 841-КС

2. Строк подання здобувачем роботи 28 січня 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи _____

підручники, навчальні посібники, монографії, періодичне видання, статті, звітність банківської установи, статистичні данні, інтернет ресурси, наукометричні бази

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

Розділ 1. Теоретичні підходи до комплексної оцінки фінансового стану банківської установи

Розділ 2. Комплексна оцінка фінансового стану АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»

Розділ 3. Напрями покращення комплексної оцінки фінансового стану банківської установи

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _____

табл. 1. Завдання аналізу фінансового стану банку, табл. 2. Коефіцієнти,

запропоновані економістами для аналізу фінансового стану банку, табл. 3.

Динаміка доходів АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018 -2020 рр., табл.4.

Динаміка витрат АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр., табл.5.

Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр., табл.6. Оцінка ділової активності АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018 - 2020 рр., табл. 7. Аналіз рентабельності АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр., табл. 8. Напрями покращення фінансового стану банківських установ, табл. 9. Значення «сірих зон» для запропонованих у PRREL показників, табл.10. Рівень ефективності діяльності банків для проведення PRREL-оцінювання, табл. 11. Рівень ефективності діяльності банків за PRREL-оцінюванням, табл. 12. Депозит «RaifLong-term» для АТ «Райффайзен Банк Аваль».

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Чернелевська О.Л.		
II	Чернелевська О.Л.		
III	Чернелевська О.Л.		

7. Дата видачі завдання 26 жовтня 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вибір теми, написання заяви і узгодження плану кваліфікаційної роботи з керівником	до 15.10.2021	
2	Робота над 1-м розділом та перевірка керівником	до 09.11.2021	
3	Робота над 2-м розділом та перевірка керівником	до 30.11.2021	
4	Робота над 3-м розділом та перевірка керівником	до 21.12.2021	
5	Оформлення роботи і подання керівникові для проходження попереднього захисту	до 29.12.2021	
6	Попередній захист	12.01.2022	
7	Подання кваліфікаційної роботи з підтвердження керівника на перевірку академічного плагіату.	20.01.2022	
8	Доопрацювання кваліфікаційної роботи після попереднього захисту та перевірки на плагіат, узгодження змісту доповіді та презентації з керівником, отримання відзивів на роботу	28.01.2022	
9	Підпис остаточного варіанту роботи завідувачем кафедри	01.02.2022	

Здобувач

(підпис)

Стичінська О.А.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Чернелевська О.Л.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Батурка Є. Г. «Комплексна оцінка фінансового стану банківської установи»

Кваліфікаційна робота на отримання освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет харчових технологій. Київ, 2022.

Кваліфікаційна робота присвячена комплексній оцінці фінансового стану банківської установи.

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми та сформульовано мету, завдання дослідження.

У першому розділі розкрито теоретичні основи комплексного оцінювання фінансового стану банківської установи шляхом вивчення сутності, чинників впливу і за допомогою коефіцієнтного методу.

Другий розділ присвячений загальній характеристиці та оцінці фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль».

У третьому розділі розкрито напрями покращення комплексного оцінювання фінансового стану банків і запропоновано заходи щодо поліпшення фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Ключові слова: фінансовий стан, банківська установа, оцінка фінансового стану, чинники впливу, фінансова стійкість, коефіцієнтний метод, CAMELS, рейтинг, стрес-тестування, банківська система, АТ «Райффайзен Банк Аваль».

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ.....	7
1.1. Сутність поняття фінансового стану банківської установи.....	7
1.2. Методики аналізу фінансового стану банку.....	11
1.3. Міжнародні системи оцінки фінансового стану банків.....	18
РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ».....	30
2.1. Організаційно-економічна характеристика АТ «Райффайзен Банк Аваль».....	30
2.2. Аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль».....	35
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ.....	52
3.1. Напрями покращення фінансового стану банківських установ України.....	52
3.2. Оцінювання фінансового стану банківських установ за методикою PRREL.....	57
3.3. Заходи щодо поліпшення фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль».....	65
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток і функціонування банківської сфери сьогодні відбувається в постійно змінюваній загальноекономічній та соціально політичній ситуації, що впливає на надійність та ефективність виконання банківськими установами своїх функцій. Подальший розвиток системи українських банків вимагає від керівництва комерційних банків переходу від інтуїтивного, стихійного управління до виваженого, обґрунтованого та професійного, що спирається на певну аналітичну базу. У зв'язку з цим перед спеціалістами комерційних банків, їх діловими партнерами, державними наглядовими органами постає питання про необхідність застосування певних методик визначення поточного й майбутнього стану банку, його потенційних можливостей, слабких сторін тощо. Тому комплексна оцінка фінансового стану банку є найбільш актуальною, а саме вибір найбільш ефективних методик оцінки фінансового стану.

Питанням комплексної оцінки фінансового стану банківської установи приділяли увагу: М. В. Афанасенко, В. А. Батковський, О. В. Дзюблюк, В. Бобиль, М. І. Зверьков, Н. О. Крихівська, О. В. Лисенок, Р. В. Михайлюк, Л. Примостка, М. В. Рисін, Н.В. Тарасевич, Р. Тиркало, А. Фалюта, В. Ю. Філіппов, З. Щибиволок та інші. Однак, незважаючи на те, що існує багато публікацій на зазначену тему, досі не має єдиного погляду на систему коефіцієнтів, які повинні використовуватись при комплексній оцінці, тобто тема є дискусійною.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз сучасних тенденцій розвитку комплексних методик оцінювання фінансового стану банків та визначення найбільш прийнятої системи коефіцієнтів, які повністю відповідають умовам функціонування банківських установ в Україні.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- розкрити сутність поняття фінансового стану банківської установи;
- вивчити методики аналізу фінансового стану банку;

- висвітлити міжнародні системи оцінки фінансового стану банків;
- надати організаційно-економічну характеристику АТ «Райффайзен Банк Аваль»;
- провести аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль»;
- визначити напрями покращення фінансового стану банківських установ України;
- провести оцінювання фінансового стану банківських установ за методикою PRREL;
- розробити заходи щодо поліпшення фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Об'єктом дослідження є комплексне оцінювання фінансового стану банківської установи.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти комплексної оцінки фінансового стану банківської установи.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: метод наукової абстракції; методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції; методи порівняння, згрупувань, вибірок; економіко-статистичний методи, зокрема, графічний, табличний, розрахунок відносних та середніх показників, горизонтальний, вертикальний аналіз фінансових звітів.

Інформаційною базою дослідження є наукові статті та монографії, законодавчі, нормативні та методичні матеріали законодавчої та виконавчої влади, офіційні матеріали Національного банку України, фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 роки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

1.1. Сутність поняття фінансового стану банківської установи

У сучасних умовах господарювання, фінансовий стан є ключовою характеристикою підприємницької діяльності, у тому числі у банківській сфері. Достовірний й своєчасний аналіз фінансового стану банку є запорукою прийняття ефективних фінансових рішень з боку власників, інвесторів, партнерів, працівників податкової служби та інших учасників економічних відносин, спрямованих на зниження витрат, зростання прибутку та ринкової вартості бізнесу в цілому. Регулярне проведення банком аналізу своєї діяльності дає змогу ефективно управляти активними та пасивними операціями для максимізації прибутку і забезпечення стабільного фінансового стану.

Поняття «фінансовий стан банку» більшість вчених трактує через сукупність певних коефіцієнтів (табл. 1.1).

Зарубіжними вченими у поняття фінансового стану банківської установи закладається дещо інший зміст, порівняно з поглядами, які склались у вітчизняній науці, його розуміють не як комплексну чи узагальнюючу характеристику, що відображає ефективність процесу управління фінансово-економічною діяльністю банку, а як певну оцінку, отриману за даними публічної звітності на певний момент часу і спрямовану на з'ясування перспектив майбутньої фінансово-економічної діяльності банківської установи з позицій очікуваних доходів та ризиків [1, с. 42].

Розглянувши наведені визначення вітчизняних вчених та економістів, можемо стверджувати, що фінансовий стан банку – це економічна категорія, яка характеризує фінансово-економічну діяльність банку за допомогою певної системи аналітичних показників у чітко визначений момент часу.

Підходи до визначення поняття «фінансовий стан банку»

Герасимович А. М. [2]	Фінансовий стан банку – це оцінка показників фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності, ефективності управління
Іванов В. В. [3]	Фінансовий стан банку – це система показників достатності капіталу, якості активів, ліквідності балансу, ефективності діяльності, рівня управління (менеджменту) банку.
Загородній А. Г. [4]	Фінансовий стан банку – це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та існування, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами.
Дзюблюк О. В. [5]	Фінансовий стан банку визначається наявністю у нього фінансових ресурсів, забезпеченістю грошовими ресурсами, необхідними для діяльності, підтримки нормального режиму роботи, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами.
Борисов А. Б. [6]	Фінансовий стан банку – це рівень забезпечення економічного суб'єкта грошовими коштами для здійснення господарської діяльності, підтримання нормального режиму роботи та своєчасного проведення розрахунків.
Щербакова Г. В. [7]	Фінансовий стан банку визначається загальним рівнем ефективності управління його активами і пасивами, при цьому якість управління ними відображається в основних коефіцієнтах, що характеризують фінансовий стан банку, зокрема у показниках достатності капіталу, якості активів, рентабельності, ліквідності, рівня ризиків.

Основним об'єктом аналізу фінансового стану банку є комерційна діяльність. Водночас суб'єктами можуть бути як банки, так і їхні контрагенти, зокрема інші кредитні установи, аудиторські фірми, реальні і потенційні клієнти та кореспонденти, інші фізичні та юридичні особи [8]. Завдання аналізу фінансового стану банку наведені на рис. 1.1

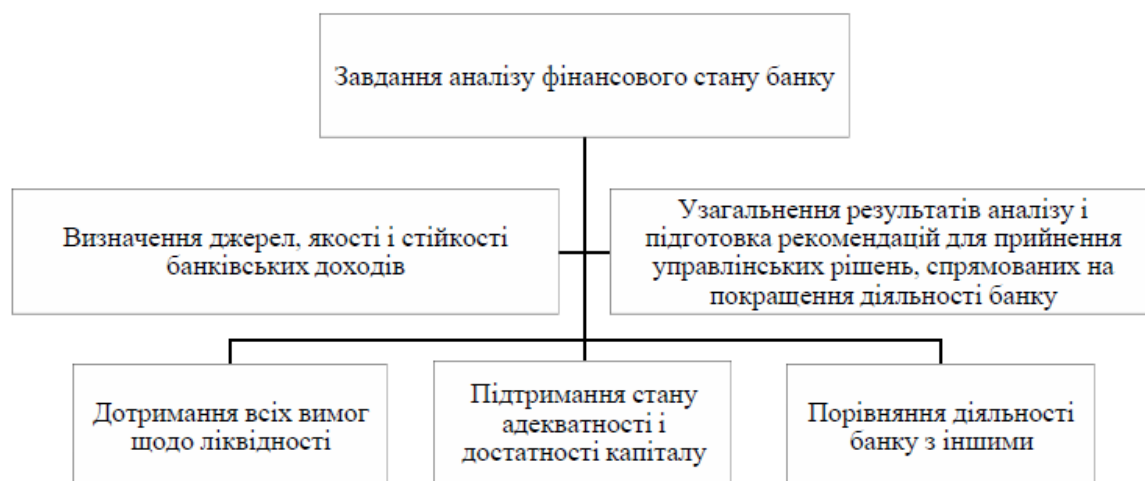

Рис. 1.1. Завдання аналізу фінансового стану банку [8]

Розглядаючи сучасний комерційний банк як відкриту соціально-економічну систему, можна стверджувати, що на його фінансовий стан впливають дві групи чинників: зовнішні і внутрішні.

Зовнішні фактори включають фактори макросередовища (міжнародні, політичні, економічні, правові, соціально-демографічні, екологічні, природно-кліматичні, науково-технічні, культурні фактори), а також фактори інфраструктури регіону, в якому функціонує банк [9].

У складі міжнародних чинників, що впливають на фінансовий стан банків, можна виділити наступні:

- виникнення світових фінансових криз;
- зміна ситуації на міжнародних фінансових ринках;
- дії транснаціональних банків;
- рівень світових цін на різні товари і ресурси;
- введення фінансових санкцій відносно банків.

Негативний вплив на фінансову стійкість банків можуть надати:

- повалення чинного політичного режиму;
- політичні мітинги;
- розколи в партіях;
- напруженість передвиборчої обстановки [10, с. 17].

Перераховані фактори дестабілізують політичну ситуацію і створюють управлінські труднощі, які призводять до неадекватного прогнозування та планування доходів і витрат банку.

Найбільший вплив на фінансовий стан українських банків здійснюють макроекономічні чинники, які характеризують стан економіки держави. До них відносять:

- величина ВВП;
- потенціал реального сектора економіки;
- рівень інфляції;
- стійкість національної валюти;
- профіцит / дефіцит державного бюджету;

- інвестиції в основний капітал промислових підприємств [10, с. 18].

Соціально-демографічні фактори відіграють вагомую роль та проявляються в зміні клієнтського складу комерційних банків. Внутрішні чинники чинять вплив банку та взаємодію складових його елементів (підрозділів або конкретних співробітників) для досягнення поставлених цілей. За своїм змістом внутрішні фактори стійкості банку можна розділити на три групи: організаційно-управлінські, фінансово-економічні, технологічні.

До організаційно-управлінських факторів банку відносять організаційну структуру, систему цілей і стратегію, якість управління, утримання внутрішньої політики банку, якість внутрішньобанківських методичних документів, систему внутрішнього контролю, маркетингову політику, систему мотивації і навчання кадрів.

Фінансово-економічні чинники банку включають такі показники, як валюта балансу, доходи, витрати, прибуток, рентабельність, ліквідність. У свою чергу, на перераховані показники впливають розмір кредитного портфеля банку, обсяг залучених вкладів, прибутковість активів, збалансованість активів і пасивів за строками та сумами.

Технологічні фактори можна охарактеризувати як сукупність наявних у розпорядженні банку технологій і технічних засобів, які дозволяють здійснювати банківські операції та інші необхідні процедури для нормального функціонування банку [11].

На фінансово-економічну діяльність банківських установ значно вплинуло впровадження інформаційних технологій та розширення комплексу банківських інтернет-послуг, що дозволило створити ефективну систему розрахунково-касового обслуговування клієнтів, прискорити здійснення платежів і вдосконалити процедури контролю за грошовими потоками. Такі зміни призвели до концентрації ризиків у банківській діяльності й, відповідно, вимагали розробки нових підходів до оцінки фінансового стану банків.

1.2. Методики аналізу фінансового стану банку

В Україні для аналізу фінансового стану банку використовують систему певних коефіцієнтів, які характеризують діяльність банку. У світовій практиці здебільшого використовують рейтингову систему оцінки фінансового стану банку.

Найбільш розповсюдженою методикою аналізу фінансового стану банку є аналіз з використанням фінансових коефіцієнтів, який складається з чотирьох основних блоків: 1) оцінка достатності капіталу (фінансової стійкості); 2) розрахунок ліквідності; 3) оцінка ділової активності; 4) оцінка прибутковості.

У табл. 2 наведені основні показники, які використовуються при оцінці фінансового стану за допомогою коефіцієнтного аналізу.

Таблиця 1.2

Коефіцієнти, запропоновані економістами для аналізу фінансового стану банку [12]

Показники	Крухмаль О.В. [14]	Герасимович А.М. [21]	Кизим М.О. [12]	Примостка Л.О. [17]	Шиллер Р.І. [20]	Іванов В.В. [10]	Грушко В.І. [7]	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Коефіцієнти ліквідності								
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	-	+	+	-	+	+	+	5
Коефіцієнт поточної ліквідності	+	-	+	-	+	-	+	4
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань	-	+	+	-	-	+	-	3
Коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих	-	-	-	+	-	-	-	1
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	-	+	-	-	-	+	-	2
2. Коефіцієнти достатності капіталу (фінансової стійкості)								
Коефіцієнт надійності	+	+	+	-	+	+	-	5
Коефіцієнт фінансового важеля	-	+	-	-	-	+	-	2
Коефіцієнт достатності капіталу		+	-	-	+	-	+	3
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	-	-	-	+	-	+	-	2
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	-	-	+	-	-	+	-	2
Коефіцієнт незалежності	+	-	-	-	-	+	-	2
Коефіцієнт активності залучення позикових коштів	-	-	-	-	+	+	-	2
3. Коефіцієнти ділової активності								
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	-	-	-	-	+	+	-	2

Продовження табл. 1.2

Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	-	-	-	-	+	+	-	2
Коефіцієнт активності використання залучених коштів в кредити	+	+	-	+	-	-	-	3
Коефіцієнт активності використання строкових депозитів в кредити	-	+	-	+	-	-	-	2
Коефіцієнт кредитної активності	-	-	-	-	-	+	-	1
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності	-	-	-	-	-	+	-	1
Коефіцієнт інвестицій в доходних активах	-	-	-	-	-	+	-	1
Коефіцієнт кредитів в доходних активах	-	-	-	-	-	+	-	1
Коефіцієнт проблемних кредитів	-	-	-	-	-	+	-	1
Коефіцієнт ефективності використання активів	-	-	+	-	-	-	-	1
4. Показники ефективності управління (рентабельності)								
Рентабельність активів	+	+	+	+	+	+	+	7
Рентабельність капіталу	-	-	-	+	+	+	+	4
Маржа	-	+	-	-	+	+	-	3
Спред	-	+	-	-	+	+	-	3
Всього	5	11	7	6	11	20	5	

Аналіз існуючих підходів дає змогу зробити висновки, що найбільша кількість коефіцієнтів для оцінки фінансового стану банку була запропонована Івановим В. В., Герасимовичем А. М., Шиллер Р. І. та Кизимом М. О. Серед перелічених коефіцієнтів найчастіше для аналізу фінансового стану використовують: коефіцієнт достатності капіталу, коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важеля та коефіцієнт активності використання залучених коштів в кредити.

Залежно від мети, цілей та завдань аналізу фінансового стану, які ставить перед собою керівництво банку, здійснюється вибір показників для такої оцінки.

Нормативів регулювання діяльності банків в Україні розроблена відповідно до вимог Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [13].

У табл. 1.3 наведено економічні нормативи, що встановлює Національний Банк України, які є обов'язковими для виконання всіма банківськими установами.

Таблиця 1.3

Економічні нормативи для банків України, встановлені НБУ

№	Назва показника	Нормативне значення
Нормативи капіталу		
H1	Мінімальний розмір регулятивного капіталу	200 млн грн
H2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу	Не менше 10%
H3	Достатність основного капіталу	Не менше 7%
Нормативи ліквідності		
H4	Миттєва ліквідність	Не менше 20%

Продовження табл. 1.3

H5	Поточна ліквідність	Не менше 40%
H6	Короткострокова ліквідність	Не менше 60%
Нормативи кредитного ризику		
H7	Максимальний розмір кредитного ризику одного контрагента	Не більше 25%
H8	Великі кредитні ризики	Не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу
H9	Максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру	Не більше 5%
Нормативи інвестування		
H11	Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	Не більше 15%
H12	Загальна сума інвестування	Не більше 60%

Основною перевагою оцінки фінансового стану банку з використанням аналізу коефіцієнтів є нескладність розрахунків, проте, даний метод є ефективним при розрахунку великої кількості коефіцієнтів, що робить його громіздким. Зважаючи на те, що коефіцієнтний метод ґрунтується на бухгалтерській звітності, певна частина якої є конфіденційною, його можна рекомендувати для розрахунку службами внутрішнього аудиту, наглядовими органами НБУ та іншими органами, які мають доступ до цієї інформації.

Сучасні вітчизняні методики рейтингової оцінки поділяються на номерні, бальні, регресійні, індексні [14, с. 145]. Особливості основних методів побудови рейтингу та їх принципи представлено у табл. 1.4.

Номерні методики передбачають обчислення сукупності значень обсягових та інших показників фінансового стану банків і присвоєння всім банкам певного місця в рейтингу за кожним з оцінюваних показників. Ці методики є досить простими, але вони фактично не дозволяють оцінити фінансову стійкість банків [14, с. 145].

Таблиця 1.4

Основні методики побудови рейтингових оцінок [4]

Методика	Принцип	Особливості
Номерна	Оцінка здійснюється за кожним показником окремо	Слабо деталізований метод з невеликою кількістю факторів
Бальна	Дозволяє здійснювати оцінку в балах, що присвоєні кожному оціночному показнику	Дає можливість визначати приналежність до певної групи

Індексна	Здійснюється розрахунок індексу для кожного з оціночних показників	Розрахунки здійснюються відносно базисних даних або середніх значень за декілька років
Регресійна	Визначається певна сукупність банків, розраховується значення факторних показників щодо кожного банку і середніх за сукупністю	Використовується кореляційно-регресійний аналіз для визначення взаємозв'язку між результатами діяльності досліджуваних об'єктів і чинниками, які їх визначають

Бальна методика дає змогу оцінювати фінансовий стан банку в балах, присвоєних йому за кожним оціночним показником. Зведена бальна оцінка банку дає можливість визначати приналежність останнього до тієї або іншої групи банків [15].

Індексні методики набули поширення внаслідок простоти їхнього застосування. Ці методики є достатньо точними, проте головна проблема полягає у виборі найважливіших фінансових показників, що їх потрібно враховувати, і які максимально би відображали усі аспекти діяльності банків. Вибрати їх не завжди вдається правильно [16, с. 103].

Регресійна методика визначає певну сукупність банків, розраховує значення факторних показників щодо кожного банку і середніх за сукупністю. З метою елімінування масштабу показників обчислюють узагальнюванні показники як відношення розрахунку окремих банків до середнього значення за сукупністю, потім усереднюються узагальнюванні показники шляхом розрахунку середніх величин [17, с. 159].

Розрахунок рейтингової оцінки за методикою В. С. Кромонава включає в себе три етапи. На першому етапі проводиться визначення абсолютних параметрів на основі балансу, на другому – обчислення коефіцієнтів, на останньому – розрахунок поточного індексу надійності. Якщо отримане значення вище 40-50 балів, то банк вважають достатньо надійним, якщо нижче 25-30 балів, то надійність банку є сумнівною. Суттєвим недоліком методики є відсутність показників прибутковості та якості кредитного портфеля, тому що аналіз цих груп показників є найважливішим у банківській практиці. В умовах сучасного кредитного ринку неможливо не брати до уваги якість кредитного портфеля, тому

що динаміка банківської системи свідчить про погіршення якості кредитних портфелів банків України це визначається тим, що зростає питома вага проблемних позик у банках [18, с. 74].

Заслуговує уваги методика комплексної рейтингової оцінки О. Б. Ширинської. Яка включає в себе розрахунок 12-ти параметрів балансу банку. Обчислюється п'ять видів диференційованих коефіцієнтів, що характеризують структуру активів і пасивів банку, рівень його ліквідності, надійності та рентабельності. Перевагою даної методики є те, що на відміну від методики В. С. Кромонава вона включає розрахунок показників рентабельності банку та приділяє увагу надійності банку. Однак недоліком даної методики є те, що вона не враховує оцінку ризиків, які притаманні банківській діяльності та залежить від суб'єктивного судження експерта, який проводить оцінку банківської установи.

Під банківським рейтингом слід розуміти узагальнюючу оцінку діяльності банку, на основі якої можна визначити положення певного банку відносно інших банківських установ. Спостереження за рейтинговою позицією конкретного банку та її аналіз сприяють виробці обґрунтованих рішень стосовно подальших відносин клієнтів із банківською установою.

Математично-статистичні методи є найновішим інструментом оцінювання фінансової стійкості банків і, хоча в науці вони є загальноновизнаними, однак були впроваджені у практику зарубіжних країн протягом останніх 10-15 років.

Їх обмежене використання можна пояснити математичною складністю та потребою володіння знаннями в галузі теорії ймовірності та математичної статистики. Варто зазначити, що ці методи дають змогу при використанні неконфіденційної інформації здійснювати глибокий та ґрунтовний аналіз та отримати більш об'єктивну оцінку фінансової стійкості банку, ніж це можливо рейтинговими методами, які вимагають врахування експертних уподобань [19, с. 178].

Треба зазначити, що математично-статистичні методи не призначені для аналізу окремих банків, адже потребують врахування характеристик всієї

сукупності. Тому доцільно використовувати дані методи у аналізі певної групи банків або банківської системи в цілому.

Переваги та недоліки основних методів оцінки фінансового стану банку наведено у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Переваги та недоліки методів оцінки фінансового стану банку [19, с. 179]

Ознака	Метод коефіцієнтів	Рейтингові методи	Математично-статистичні методи
Переваги			
Простота обчислень	+	+	
Точність аналізу	+		+
Комплексність аналізу	+	+	+
Можливість узагальненої оцінки		+	+
Експертні технології		+	+
Можливість порівняльного аналізу для великої кількості банків		+	+
Недоліки			
Громіздкість	-		
Математична складність			-
Відсутність програмного забезпечення	-	-	

Як видно з табл. 1.5, рейтингові та математично-статистичні методи мають найбільшу кількість переваг. Метод коефіцієнтів має такі переваги, як простота обчислень, точність та комплексність аналізу та характеризується такими недоліками, як громіздкість та відсутність програмного забезпечення.

Математично-статистичні методи за недолік мають математичну складність. Порівняння основних методів аналізу фінансового стану банку дало змогу виділити переваги та недоліки кожного підходу.

Отже, проведений аналіз методів оцінки фінансового стану банку дозволяє зробити наступний висновок: використання лише одного методу аналізу для представлення поточного і майбутнього фінансового стану банку є недостатнім. Виходячи з цього, постає необхідність в розробці комплексної методики аналізу фінансового стану банку, яка включала б всі складові аспекти.

Проаналізувавши підходи науковців до оцінки фінансового стану банку, можна зробити висновки, що дані методи є абсолютно несхожими відносно характеру та кількості основних показників. Більшість методик основаних на коефіцієнтному аналізі поєднує три групи показників, що дають можливість оцінити фінансовий стан банку виходячи із: оцінки фінансової стійкості; оцінки ділової активності; оцінки ліквідності.

Оцінка фінансового стану необхідна для вирішення проблем банку, пов'язаних з його надійністю, стабільністю на конкурентному ринку, та подальшим розвитком.

Отже, сьогодні існує велика кількість методів та методик аналізу фінансового стану банку. Використання інформаційних технологій у банківській сфері приводить до створення більш вдосконалених та точних систем оцінювання стану банків. У наш час методики включають математично-статистичні методи, експрес-методи на основі коефіцієнтного аналізу та методи, основані на рейтинговій системі. При цьому важливим є визначення і усвідомлення основних переваг і недоліків використання певних методів оцінки фінансового стану підприємства, умов за яких доцільним є використання того чи іншого методу.

1.3. Міжнародні системи оцінки фінансового стану банків

Рейтингові методики оцінки умовно поділяють на дві категорії:

- 1) «інсайдерські», що передбачають оцінку фінансової стійкості банків на місяцях;
- 2) «дистанційні», що передбачають оцінку фінансової стійкості банків на основі даних, які містяться у відкритій фінансовій звітності [20, с. 96].

Особливістю більшості методик складання банківських рейтингів є те, що вони містять ряд компонент (іноді інтегральних), які отримані експертним шляхом чи за допомогою найпростіших математичних операцій із даними звітності (як правило, це визначення відношень між різними показниками). Далі,

на основі таких компонент обчислюється підсумковий рейтинг, який вважається адекватним відображенням ступеня фінансової стійкості банку. За кордоном перший банківський рейтинг було опубліковано рейтинговим агентством Mood's Investors Service в 1973 році, пізніше рейтинг було опубліковано Standard&Poor's [20, с. 97].

До розповсюджених рейтингових моделей «інсайдерського» типу, які використовуються у вітчизняній банківській практиці, можна віднести американську систему CAMELS, сутність якої полягає у визначенні загального стану банку на основі єдиних критеріїв, що охоплюють усю його діяльність (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Параметри системи CAMELS [21]

Назва параметра		Характеристика параметра	
C	Capital adequacy	достатність капіталу	Визначає достатність капіталу для покриття ризикованих відкритих позицій
A	Asset quality	якість активів	Визначає ступінь ризикованості активів банку
M	Management	менеджмент	Оцінює якість банківського менеджменту на основі оцінки всієї фінансової звітності і визначення результатів діяльності
E	Earnings	надходження	Визначає достатність доходів для майбутнього росту банку та формування резервів для покриття очікуваних ризиків
L	Liquidity	ліквідність	Визначає ступінь спроможності банку виконувати свої зобов'язання
S	Sensitivity to market risk	чутливість до ринкового ризику	Оцінює вплив ринкового ризику на прибутковість та капітал банку

Система CAMELS допомагає визначати банки, фінансовий стан, операції або менеджмент яких мають недоліки, що здатні призвести до банкрутства. Параметри системи CAMELS оцінюються за п'ятибальною шкалою, де «1» є найвищою оцінкою, а «5» – найнижчою. За кожним із перерахованих напрямків аналізу нараховується бал від одиниці, що означає сильну позицію банку, до п'яти, що відповідає незадовільній позиції, з наступним визначенням середньоарифметичної як сукупної бальної оцінки:

рейтинг 1 – фінансове становище банку відмінне, стійке щодо зовнішніх фінансових та економічних потрясінь, немає потреби втручатися у фінансову діяльність банку органам банківського нагляду;

рейтинг 2 – фінансове становище банку добре, стабільне і дозволяє йому без труднощів долати економічні коливання; втручання органів банківського нагляду є обмеженим і здійснюється лише у обсягу, що необхідний для виправлення виявлених у процесі банківського нагляду недоліків;

рейтинг 3 – банк має фінансові, операційні чи технічні проблеми, що призводять до неспроможності долати труднощі при несприятливих змінах економічної ситуації; органи банківського нагляду здійснюють втручання у діяльність банку з метою усунення недоліків, оскільки банк може збанкрутувати, якщо такі заходи виявляться неефективними;

рейтинг 4 – банк має серйозні фінансові проблеми, існує велика ймовірність його банкрутства; це вимагає детального нагляду та контролю, а також чіткого плану усунення виявлених недоліків у діяльності банку;

рейтинг 5 – імовірність банкрутства банку в найближчий період часу є значною виявлені недоліки у його діяльності є настільки значними та небезпечними, що необхідна термінова підтримка фінансового стану банку зі сторони акціонерів чи інших джерел, необхідні серйозні коригуючі заходи (ліквідація банку, об'єднання, продаж) [20, с. 98].

Результат обчислення округлюється та формується остаточний висновок стосовно фінансового стану комерційного банку. На підставі оцінок усіх параметрів за п'ятибальною шкалою складається зведений рейтинг [12].

Рейтинг, що отримав банк за системою CAMELS, характеризує відповідну міру фінансової стійкості банку, наявність поточних проблем та можливість їх оперативного розв'язання, міру позитивного уявлення з боку органів нагляду, спроможність банку протистояти негативному впливу зовнішніх факторів.

Аналіз капіталу здійснюється на основі обчислення нормативів платоспроможності та достатності капіталу, визначення міри їх відповідності

встановленому рівню. Додатково оцінюють, наскільки показники капіталу кращі, ніж у інших банків, а також визначається якість активів за наслідками інспекторських перевірок.

Аналіз активів ґрунтується на їх класифікації за ймовірністю повернення та потенційним розміром збитків з подальшим зважуванням на відповідні вагові коефіцієнти, назначені для кожної групи активів. В подальшому обчислюють коефіцієнт якості активів, де в чисельнику виступає середньозважена вартість класифікованих активів, в знаменнику – капітал банку. За цим коефіцієнтом роблять висновок щодо якості активів банку.

Аналіз доходності банку базується на врахуванні чистого прибутку після сплати податків і до виплати дивідендів у зі ставності з середньою вартістю активів.

Аналіз ліквідності, а також визначення сталості перевищення показників ліквідності над нормативними вимогами, рівня залучень, здатності швидкого залучення довгострокових фінансових ресурсів, порівняння названих параметрів з аналогічними інших банків.

Аналіз менеджменту нерозривно пов'язаний з аналізом попередніх чотирьох компонентів і ґрунтується на них. Додатково враховується дотримання банком законодавства, адекватність і повнота виконання банком правил роботи, методики керівництва [20, с. 99].

Серед рейтингових методик «дистанційного» типу, можна визначити експертну систему CAEL (капітал, активи, дохідність та ліквідність), яку була розроблена в середині 1980-х років органом банківського нагляду США – Федеральною корпорацією страхування депозитів (FDIC).

Система CAEL базується на методиці CAMEL, проте дана система не передбачає собою оцінку менеджменту (оскільки належить до системи «дистанційних» рейтингів). У даній системі оцінюється чотири компоненти: капітал, активи, дохідність та ліквідність. Методологічно дана система також є схожою до UBSS, проте для оцінки компонент використовується більший набір показників. Дана система передбачає аналіз 19-ти фінансових показників з

присвоєнням щоквартального рейтингу за бальною системою від 0,5 (кращий рейтинг) до 5,5 (поганий рейтинг). Підсумковий рейтинг розраховується як середньозважений індикатор за 4-ма компонентами, при цьому основні показники та присвоєні їм вагові значення є в наборі програмних засобів і розраховуються автоматично. Присвоєний рейтинг порівнюється з рейтингом CAMELS, і у випадку якщо він гірший, то до банку застосовують посилений контроль [20, с. 99].

Дистанційні рейтингові системи як інструмент оцінки фінансової стійкості банків широко застосовують і в європейських країнах. Зокрема, однією з найрозвинутіших рейтингових систем Італії є система PATROL (достатність капіталу (PATrimonio), прибутковість (Redditivita), кредитний ризик (Rischiosita), організація, як функція менеджменту (Organizzazione), ліквідність (Liquidita) – частина системи контролю та оцінки фінансової ситуації в комерційних банках A.S.A. (Analisi Situazioni Aziendali).

Ця система застосовується банком Італії з 1993 року. Система побудована на тих самих принципах, що й CAMELS, проте адаптована до системи нагляду Італії з урахуванням особливостей побудови банківської системи країни. Відмінною особливістю даної системи є те, що діяльність комерційних банків порівнюється з банками, що мають аналогічну категорію активів. При оцінці ліквідності за даною системою проводиться аналіз розривів в умовах статичної еволюції та стимулятор екзогенних шоків явищ, що проходять протягом одного року. Два стресових сценарії імітують несподіваний вплив клієнтів та міжбанківських кредитів, що дає можливість перевірити здатність функціонування банку в таких умовах. Оцінка комерційних банків здійснюється на основі багатофункціонального комп'ютеризованого аналізу за шкалою від 1 до 5, де 1 – краща оцінка, 5 – гірша. Варто зауважити, що підсумкова оцінка будується на узагальненні висновків за усіма елементами системи із забезпеченням необхідного взаємозв'язку усіх аспектів діяльності банку (наприклад, доходів та ризиків, що приймаються банком, на фінансову діяльність, вплив кредитного ризику та ризику ліквідності на ліквідність). Підсумок також містить інформацію про склад власників банку,

про стратегічні установки банку. Зрозуміло, що отримана оцінка слугує в подальшому підґрунтям до прийняття органами нагляду відповідних заходів [20, с. 100].

У Франції Банківська Комісія використовує систему ORAP (Organization and Reinforcement of Preventive Action). Ця система є багатофакторним програмним комплексом для оцінки конкретного фінансового інституту. Мета зазначеної системи полягає у визначенні існуючих проблем банку на основі оцінки усіх компонентів ризиків, пов'язаних із банківською діяльністю, з використанням кількісної та якісної інформації. На відміну від системи CAMELS, рейтингова система ORAP використовує більш широкий спектр інформації – бази даних Банківської Комісії та Банку Франції, результати інспекційних перевірок, звіти зовнішніх аудиторів, а також інформацію доступну в межах двосторонніх угод з органами нагляду інших європейських країн. Дана система як стандартизований комплекс із оцінкою 14 показників, що об'єднуються у п'ять груп: пруденційні коефіцієнти (капітал, ліквідність), балансова та позабалансова діяльність (якість активів, неякісні кредити), ринковий ризик, доходи, якісні критерії (власники акцій, управління та внутрішній контроль). Кожен з компонентів оцінюється за шкалою від 1 (кращий рейтинг) до 5 (поганий рейтинг), а потім трансформується у підсумковий рейтинг.

Національним банком Аргентини фактично використовується система CAMELS, яка є складовою частиною нової системи банківського нагляду, що застосовується в країні з грудня 1996 року під назвою BASIC. Система BASIC включає в себе оцінку таких основних факторів: бонди, зовнішній аудит та нагляд, інформація та кредитний рейтинг. Комбінація даних елементів при оцінці умов функціонування банку та його фінансового стану дозволяє підготувати всебічну оцінку ступеня виконання банками норм та процедур нагляду, а також дати поточну та перспективну оцінку його фінансової стійкості. Система співзвучна із системою CAMELS, проте дана система дозволяє визначити не лише ступінь фінансової стійкості банку та прийняти відповідні заходи щодо врегулювання ситуації, але й використовується для коригування норм нагляду та

формування індивідуального підходу до банків, що власне відрізняє рейтингову систему Аргентини від рейтингових систем інших країн. Наприклад, розмір активів зважених за ступенем ризику розраховується за такою схемою [20, с. 100]:

Активи зважені за ступенем ризику = Сума активів * відсоток ризику * вагове значення відсоткових ставок * фактор рейтингу CAMELS.

Рейтинговим методикам «дистанційного» типу також притаманні деякі недоліки:

- відображають стан банку на певну дату, не відзначаються оперативністю, оскільки їх готують після складання балансу, і саме тому не передбачають можливості завчасно реагувати на отримані оцінки;
- не є безпомилковими, оскільки базовані лише на офіційно опублікованій звітності;
- є значна ймовірність використання фальсифікованих даних, оскільки інформація не підтверджена аудиторськими висновками;
- в багатьох методиках показники банку, що аналізують порівнюють із показниками деякого оптимального банку, модель якого визначають експертним шляхом;
- якісна оцінка окремих аспектів банківської діяльності потребує обов'язкового відвідування банку та вивчення первинної інформації, що можливо тільки завдяки інспекційній перевірці.

Зважаючи на перелічені недоліки «дистанційних» рейтингів їх ефективність порівняно низька. Окрім цього, рейтингові агентства мають також ряд технічних труднощів, зокрема те, що інспекторським шляхом рейтинги складатися не можуть, оскільки для цього необхідно утримувати великий штат найнятих кваліфікованих працівників, що є досить затратним [20, с. 100].

Аналіз банків, що проводиться за методикою FitchIBCA, поєднує в собі оцінку як поточного фінансового становища банків по яким проводиться рейтингова оцінка, так і можливих змін його фінансового становища в майбутньому. Аналіз включає оцінку як кількісних, так і якісних факторів на підставі розгляду суттєвої фінансової інформації. Існує шість основних факторів

прийняття рішення, щодо присвоєння відповідного рейтингу банку. Відносна значущість кожного з них при прийнятті остаточного рейтингового рішення може відрізнятися в залежності від конкретної фінансової організації. Перевагою даної методики є те, що вона є автоматизованою, та передбачає використання новітніх технологій. Однак поряд з тим необхідно зазначити те, що використання даної методики потребує ефективної комунікації між банківськими підрозділами. Зважаючи на те, що організаційна структура комерційних банків України у більшості випадків не є ефективною та потребує процесів кардинального реінжинірингу, то використання даної методики не є можливим [22, с. 362].

Крім оцінки стійкості поточного фінансового стану банку, є необхідність й оцінки фінансової стійкості банку на перспективу, оскільки це дає банку змогу завчасно вжити заходів для уникнення втрат. Прогнозна оцінка фінансової стійкості банку потребує застосування складних економіко-математичних моделей із використанням сучасних статистичних інструментів.

Такі моделі є «наймолодшими» інструментом оцінки фінансової стійкості банків і впроваджені у практику зарубіжних країн протягом останніх 5–7 років. У деяких країнах їх лише розробляють.

Особливостями зазначених систем, є те, що вони передбачають:

1) формування прогнозової оцінки діяльності банків протягом визначеного інтервалу часу, визначають потенційні проблеми та ризики, що можуть вплинути на фінансову стійкість банку в майбутньому;

2) використовують тільки кількісні дані та комплексні статистичні модулі, програми і підходи (дискримінантний, кореляційний аналіз) для підготовки висновків щодо перспектив розвитку банку. Якісні фактори не враховують при побудові даних моделей.

Статистичні моделі раннього попередження банкрутства, котрі набули значного розвитку в США та Франції, можна поділити на такі групи [20, с. 103]:

- розрахунок рейтингів та рейтингових понижень (системи SEER, SCOR (США));
- прогнозування банкрутств і «виживання» (SEER rank, Bank Calculator

(ОСС) – США);

- моделі очікуваних збитків (SAABA (Франція));

- інші моделі.

До першої групи належить система SCOR (Statistical CAMELS Off-site Rating), яка дає змогу оцінити ймовірність погіршення фінансового стану банку в найближчі 4-6 місяців. Також система SEER (System for Estimating Examination Ratings), яку з 1993 р. використовує ФРС США, її попередня назва – FIMS (Financial Institutions Monitoring System). Система SEER базована не лише на інформації, що отримана зі фінансової звітності, а й з різних рейтингів, на відміну від SCOR.

Відомо дві методики SEER (FIMS), що базовані на різних економікометричних моделях:

1) очікуваний рейтинг SEER – для оцінки поточного фінансового стану банку на основі щоквартальної звітності з використанням результатів останньої інспекторської перевірки;

2) категорія ризику SEER, що дає довготермінову оцінку прогнозного фінансового стану банку на основі щоквартально поновлювальної інформації і з паралельним переглядом набору показників та їх вагових значень.

Предметом оцінки у статистичних моделях SEER та SCOR (розрахунок рейтингів і рейтингових понижень) є такі компоненти: якість активів, доходи, ліквідність, капітал.

Зазначена методика, враховуючи її позитивні якості, є важливою для організації моніторингу фінансової стійкості комерційних банків, проте в умовах економічної та політичної нестабільності у країні дану методику варто доповнити макроекономічними індикаторами. Методика поточного рейтингу SEER дає змогу відстежувати зміни в пониженні рейтингу банку, проте не може передбачити його банкрутство. Саме для цього застосовують моделі прогнозування банкрутства чи «виживання» банку.

До таких моделей належить друга зі згаданих моделей SEER, яка охоплює 9 базових показників, котрі розраховують щодо активів банку.

Базовим критерієм оцінки служить ймовірність неплатоспроможності банку в найближчих 2 роки. Категорія ризику SEER порівняно з поточним рейтингом SEER має тільки дві оцінки: 0 (провал) та 1 (виживання). Для статистичного опрацювання змінних застосовують складні методи регресійного аналізу. В основі моделі – проблема розвитку ймовірності банкрутства банку протягом 2-х наступних років.

Служба валютного контролю США застосовує ще таку модель прогнозування фінансового стану банку, яка відома під назвою «модель Банківського калькулятора», чи рейтингова модель OCC (Office of the Comptroller of the Currency) [20, с. 105]. Дана модель, окрім того, що містить інформацію про діяльність банку, передбачає використання макроекономічної інформації

Отже, моделі, що дозволяють розраховувати майбутні значення рейтингів створюють можливість проаналізувати фінансовий стан банку на прогнозний період.

Різновидом моделей прогнозування є моделі очікуваних збитків. Моделі такого типу розвивалися здебільшого у Франції. Такі моделі забезпечують можливість оцінити майбутні втрати, а з використанням додаткових даних можна також зробити висновки щодо прогнозу стійкості банку. Система підтримки банківського аналізу (SAABA) Французької банківської комісії складається з трьох діагностичних модулів [20, с. 106]:

1) Модуль кількісного аналізу на основі банківської звітності та інших даних, що зберігаються у базах даних комісії, який дає змогу дослідити кредитний портфель банку та обчислює ймовірність неповернення різних типів кредитів. За допомогою даного модуля оцінюють очікувані втрати протягом найближчих трьох років. Якщо при таких втратах банк дотримується нормативів достатності капіталу, то його вважають стійким.

2) Модуль, що досліджує якість власників акцій банку, зокрема їх готовність підтримувати банк.

3) Модуль, що діагностує якість управління банком, внутрішній контроль та ліквідність на основі рейтингів, результатів досліджень на місцях і даних про ринки.

На основі інформації, отриманої за трьома модулями, система здійснює синтетичний діагноз банку і оцінює його стійкість за п'ятибальною шкалою.

Крім вище зазначених існує безліч інших методик, які використовують банківські установи Європейського Союзу, а саме: BAKIS, BMS, PATROL [23, с. 31]. Дані рейтингові системи поєднують в собі не тільки використання експертних даних та проведення коефіцієнтного аналізу, а також враховують економіко-статистичні методи оцінки та використання багатьох параметрів присвоєння рейтингу. Тому вони вважаються найбільш узагальнюючими. Однак необхідно зазначити, що дані системи потребують багато фінансових вкладень, тому що потребують постійного інформаційного та технічного оновлення, що з огляду на нашу банківську систему є неможливим.

BAKIS (BAKred Information System), яку використовує Центральний банк Німеччини і Федеральне відомство контролю за банками з 1997 р. Методика складається з 47 коефіцієнтів, з яких 19 оцінюють кредитний ризик, 16 – ринковий ризик, 2 – ризик ліквідності, 10 – прибутковість банку.

BMS (Bank Monitoring Screens), яка використовується в США. Методика охоплює 39 коефіцієнтів і 35 параметрів, що належать до ринку капіталів. [24, с. 222].

Методика рейтингової оцінки PEARLS має більш широкий спектр фінансових показників та використовується не тільки, як інструмент нагляду, а й як інструмент управління. PEARLS дозволяє провести аналіз структури балансу та динаміки активів, чого не передбачає CAMELS [22, с. 363].

Перелік розглянутих методик не є вичерпним, тому що використання інформаційних технологій у банківській сфері приводить до створення більш автоматизованих та самостійних систем оцінювання стану банків.

РОЗДІЛ 2

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Акціонерний комерційний банк «Аваль» був заснований 3 березня 1992 року юридичними особами-резидентами України у формі відкритого акціонерного товариства.

Рішенням Правління Національного банку України 27 березня 1992 року зареєстровано АКБ «Аваль», а у квітні 1994 року Банк був перереєстрований як Акціонерний Поштово-Пенсійний Банк «Аваль».

У 2006 році Банк був перереєстрований як Відкрите акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» та у 2009 році – у форму Публічного акціонерного товариства у зв'язку зі змінами в українському законодавстві. Банк здійснює свою діяльність на підставі Загальної банківської ліцензії №10 від 5 жовтня 2011 року (видана НБУ) та згідно з чинним законодавством, включаючи Закон України «Про банки і банківську діяльність» та інші нормативні акти Національного банку України [25].

Центральний офіс Банку знаходиться у місті Київ. Юридична адреса АТ «Райффайзен Банк»: вул. Лєскова, 9, м. Київ, Україна. Банк має 5 філій та 381 безбалансове відділення та близько 1800 банкоматів по всій Україні.

АТ «Райффайзен Банк Аваль» приймає вклади від фізичних, юридичних осіб та бюджетних установ, надає кредити, здійснює платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, здійснює операції з обміну іноземних валют,

розрахунково-касового обслуговування та надає інші банківські послуги своїм клієнтам.

Починаючи з 1999 року Банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Фонд здійснює свою діяльність відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Фонд забезпечує покриття зобов'язань Банку перед його вкладниками-фізичними особами на суму до 200 тис. грн на кожного вкладника у випадку банкрутства або відкликання банківської ліцензії НБУ.

Материнським банком та власником контрольного пакету акцій АТ «Райффайзен Банк Аваль» є «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ» (Raiffeisen Bank International AG), Австрія. «Райффайзен-Ляндесбанкен-Холдінг ГмбХ», Австрія (Raiffeisen-Landesbanken-Holding GmbH) здійснює контроль прямого власника – материнського банку «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ» (далі – «RBI AG»), тобто «Райффайзен-Ляндесбанкен-Холдінг ГмбХ» є найвищою контролюючою стороною Банку.

Станом на 31 грудня 2020 року, зареєстрований статутний капітал банку становив 6 154 516 тис. грн. Він сформований за рахунок випуску 61 495 162 580 штук простих іменних акцій та 50 000 000 штук номінальною вартістю 0,10 грн кожна.

Акціонерами банку є 316 юридичних осіб та 109616 фізичних осіб. Юридичним особам – акціонерам банку належить 99,50% статутного капіталу, фізичним – 0,50%.

Загальна частка іноземного капіталу в статутному капіталі банку станом на 31 грудня 2020 року становила 99,12%. Власниками істотної участі в банку є:

- провідна австрійська публічна фінансова установа Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ – 68,27% статутного капіталу банку;
- Європейський банк реконструкції і розвитку – 30% статутного капіталу [25].

У своїй діяльності банк керується чинним законодавством України, повною мірою виконуючи свої зобов'язання перед акціонерами, клієнтами,

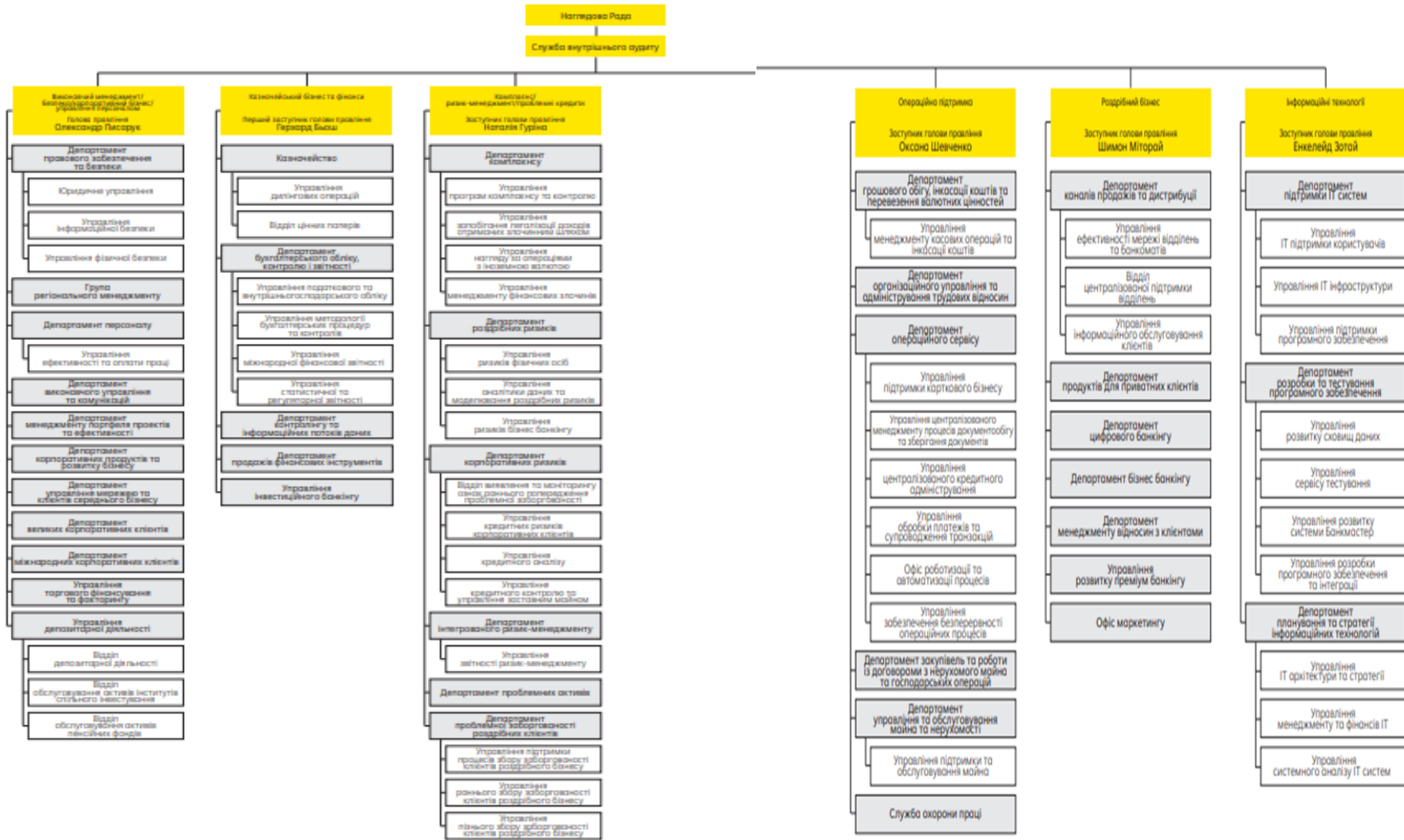
партнерами, персоналом та забезпечуючи прозору й публічну фінансову діяльність та звітність, своєчасну сплату всіх податків і офіційну заробітну плату своїм працівникам.

АТ «Райффайзен Банк Аваль» є членом таких організацій:

- Незалежна асоціація банків України;
- Форум провідних міжнародних фінансових установ;
- Асоціація «Фондове Партнерство»;
- ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа»;
- Національний депозитарій України;
- ПрАТ «Всеукраїнський депозитарій цінних паперів»;
- Українська міжбанківська асоціація членів платіжних систем «ЕМА»;
- Асоціація «Український клуб аграрного бізнесу»;
- Перше всеукраїнське бюро кредитних історій;
- Українська асоціація управління проектами «УКРНЕТ»;
- Асоціація «Українські Фондові Торговці»;
- Співтовариство всесвітніх інтербанківських фінансових телекомунікацій;
- Американська торгівельна палата в Україні;
- Міжнародна факторингова асоціація International Factors Group;
- ПАТ «Фондова біржа ПФТС»;
- Асоціація «Українська спілка учасників платіжного ринку» [25].

Організаційна модель банку складається з 30 Департаментів, 43 Управлінь і 7 відділів, Казначейства, групи регіонального менеджменту, служби охорони праці, офісів роботизації та автоматизації процесів і маркетингу (рис. 2.1).

Вищим органом управління АТ «Райффайзен Банк Аваль» є Загальні збори акціонерів банку, виконавчим органом – правління.

- Рис. 2.1. Організаційна структура АТ «Райффайзен банк Аваль» [25].

АТ «Райффайзен Банк Аваль» надає наступні банківські послуги:

- залучення депозитів та банківських металів від необмеженого кола юридичних та фізичних осіб;
- відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах;
- розміщення залучених у вклади, у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Відповідно до законодавства України АТ «Райффайзен Банк Аваль» має право здійснювати такі фінансові послуги: випуск платіжних документів, платіжних карток, дорожніх чеків та/або їх обслуговування, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків; довірче управління фінансовими активами; надання гарантій, поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб; виконання функцій страхового посередника; фінансовий лізинг; придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі; факторинг.

На підставі відповідної ліцензії АТ «Райффайзен Банк Аваль» має право здійснювати операції на фондовому ринку: брокерська діяльність; дилерська діяльність; андеррайтинг; діяльність з управління цінними паперами; депозитарна діяльність зберігача цінних паперів; діяльність з ведення реєстру власників іменних цінних паперів; діяльність з управління іпотечним покриттям.

На підставі генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій АТ «Райффайзен Банк Аваль» проводить наступні валютні операції: неторгівельні операції з валютними цінностями; операції з готівкою, валютою та чеками; ведення рахунків клієнтів в іноземній валюті та грошовій одиниці України; відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та грошовій одиниці України; залучення та розміщення іноземної валюти на вітчизняному та міжнародному ринках; торгівля іноземною валютою на валютному ринку України та на міжнародних ринках; залучення та розміщення банківських металів на валютному ринку України та на міжнародних ринках; торгівля банківськими металами на валютному ринку України та на міжнародних ринках [25].

Банком емітовано понад 4,9 млн платіжних карток, також АТ «Райффайзен Банк Аваль» володіє однією з найбільших мереж РО.

2.2. Аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Для оцінки ефективності окремих видів діяльності банку проаналізуємо динаміку доходів комерційного банку АТ «Райффайзен Банк Аваль» за період 2018-2020 рр. (табл. 2.1).

За даними таблиці 2.1 спостерігаємо протягом 2018-2019 рр. збільшення процентних доходів протягом трьох аналізованих років, що було зумовлено підвищенням процентних ставок. Але у 2020 році процентні доходи знизились на 5,7%.

Комісійні доходи банку також щорічно збільшуються і у 2020 році їх обсяг досягнув 5656484 тис грн. Це можна пояснити збільшенням кількості клієнтів банку, а також зростанням вартості банківських послуг.

Результат від операцій з цінними паперами зріс у 2019 році порівняно з 2018 роком, але знову зменшився у 2020 році на 80,1%.

Результат від переоцінки інших фінансових інструментів збільшив свій вплив на загальні доходи, адже за три роки його значення зросло на 1497 тис. грн, що склало 29940%.

Щодо непроцентних доходів банку, то вони мали аналогічну тенденцію до процентних, тобто, спочатку зросли, потім зменшились. У 2020 році порівняно з 2019 роком їх обсяг зменшився на 29,7%, але за три роки їх обсяг зріс на 6,6%.

Інші операційні доходи протягом трьох років зменшувалися, відносно відхилення за цей період становили 5,8%. Проте ці доходи є незначними та відіграють роль додаткових надходжень у банківській діяльності.

Таблиця 2.1.

Динаміка доходів АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018 -2020 рр.

Доходи	Роки			Абсолютне відхилення, тис грн			Відносне відхилення, %		
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2020-2018	2019/2018	2020/2019	2020/2018
Процентні доходи	8691320	9866714	9305949	1175394	-560765	614629	13,5	-5,7	7,1
Комісійні доходи	4593322	5312425	5656484	719103	344059	1063162	15,66	6,5	23,1
Результат від операцій з цінними паперами	-37245	100448	-20025	137693	-120473	17220	169,70	-80,1	46,2
Результат від переоцінки інших фінансових інструментів	5	1020	1502	1015	482	1497	20300	47,3	29940
Непроцентні доходи	440800	668459	470017	227659	-198442	29217	51,65	-29,7	6,6
Інші операційні доходи	118877	116753	111998	-2124	-4755	-6879	-1,78	-4,1	-5,8
Всього доходів	13807079	16065819	15525925	2258740	-539894	1718846	16,36	-3,4	12,4

Найбільшу питому вагу у структурі доходів займають процентні доходи: у 2020 році їх питома вага становила 59,9% у загальних доходах. Другу позицію в структурі доходів посідають комісійні доходи, які отримує банк у якості винагороди за виконання операцій за дорученнями та за рахунок клієнта. Такий дохід має мінімальні ризики втрати. У 2020 році питома вага комісійних доходів становила 36,43%. Третє місце займають непроцентні доходи: їх питома вага становила 3,02% у 2020 році.

Резервами збільшення доходів АТ «Райффайзен банк Аваль» можуть бути запровадження нових банківських продуктів та послуг, нові напрямки процентної політики банку, зокрема, зміна ролей відсотку за кредит і комісії банку. Зростання процентних доходів, на наш погляд, варто компенсувати зниженням непроцентних доходів. Таким чином, необхідно переглянути процентну політику банку.

У 2020 році АТ «Райффайзен Банк Аваль» одержав один з найбільших за розміром фінансовий результат в банківській системі України, незважаючи на те, що за підсумками 2020, банк скоротив прибуток на 14,1% проти 2019 року – до 4,07 млрд грн. Отриманню прибутку банком у звітному році сприяли процентний, комісійний та непроцентні доходи. Процентні доходи отримано за рахунок кредитування юридичних та фізичних осіб, процентних доходів від депозитних сертифікатів, емітованих Національним банком України, а також процентних доходів від портфеля державних цінних паперів, емітованих Міністерством фінансів України, що перебувають на балансі банку [25].

Для порівняння результатів діяльності банку проведемо динаміки витрат АТ «Райффайзен банк Аваль» у 2018-2020 рр. (табл. 2.2.)

Таблиця 2.2

Динаміка витрат АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр.

Витрати	Роки			Абсолютне відхилення, тис грн			Відносне відхилення, %		
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2020-2018	2019/2018	2020/2019	2020/2018
Процентні витрати	1854033	2737268	2173433	883235	-563835	319400	47,64	-20,6	17,2
Комісійні витрати	2119746	2778470	3039703	658724	261233	919957	31,08	9,4	43,4
Результат від переоцінки іноземної валюти	8417	35764	344535	27257	308771	336118	323,83	863,4	3993,3
Відрахування до резервів за зобов'язаннями	67478	40924	19753	26554	-21171	-47725	39,35	-51,7	-70,7
Адміністративні та інші операційні витрати	1733011	1726100	1558022	6911	-168078	-174989	0,40	-9,7	-10,1
Витрати на податок на прибуток	1133121	1050119	920207	83002	-129912	-212914	7,33	-12,4	-18,8
Непроцентні витрати	4292642	4813002	4937856	-520360	124854	645214	12,12	2,6	15,0
Всього витрат	11208448	13181647	12993509	1973199	-188138	1785061	69,65	-1,4	15,9

Аналіз табл. 2.2 показав, що найбільшими темпами зростають комісійні витрати банку, а також процентні та непроцентні витрати, що може свідчити про подорожчання послуг, які надає банк.

Аналіз структури витрат показав, що найбільшу питому вагу у структурі витрат займають непроцентні витрати, другу та третю позиції займають комісійні та процентні витрати відповідно. Значними також є адміністративні витрати, на які варто звернути увагу та здійснити заходи щодо їх зменшення.

Результат від переоцінки іноземної валюти суттєво зростав з кожним роком, але ці витрати не займають велику питому вагу у структурі витрат і суттєво не впливають на загальний результат

Відрахування до резервів за зобов'язаннями суттєво зменшилися за три роки на 70,7%, хоча ці витрати також не займають велику питому вагу у структурі витрат і суттєво не впливають на загальний результат.

Витрати на податок на прибуток мали тенденцію до зменшення і за три роки це зменшення склало 18,8%.

Загалом витрати банку зросли у 2019 році порівняно з 2018 роком. але у 2020 році знову зменшилися на 1,4%. За три аналізовані роки їх обсяг збільшився на 15,9%, що на 3,5% більше за темп зростання доходів.

Для повноти аналізу проведемо також вертикальний та горизонтальний аналіз балансу АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр. (табл. 2.3).

У 2018 р. активи становили 73800833 тис. грн., а у 2019 р. збільшились на 9104929 тис. грн., що на 12,34 % більше ніж у 2018 р. У 2020 році їх обсяг зріс на 29,5% порівняно з 2019 роком. На їх збільшення вплинуло зростання частки торгових активів, заборгованість кредитних установ, інвестиційні цінні папери.

Зобов'язання значно зросли протягом трьох досліджуваних років: у 2018 році вони становили 62109740 тис. грн, у 2019 – 69736270 тис. грн. а у 2020 – 94277840 тис. грн, що на 51,79% більше, ніж у 2018 році. Причиною такого зростання стало збільшення торгових зобов'язань та заборгованості перед кредитними установами.

Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр.

Стаття	2018		2019		2020		Абсолютне відхилення, тис. грн			Відносне відхилення, %		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2019-2018	2020-2019	2020-2018	2019/2018	2020/2019	2020/2018
1	2	3	4	5	6	7	9	10	11	12	13	14
Грошові кошти та їх еквіваленти	10362053	14,04	13542570	16,33	15765353	14,68	3180517	2222783	5403300	30,69	16,41	52,15
Торгові активи	690495	0,94	784725	0,95	4486222	4,18	94230	3701497	3795727	13,65	471,69	549,71
Кредити клієнтам	47317516	64,12	47487375	57,28	45840195	42,70	169859	-42907180	-1477321	0,36	-3,47	-3,12
Заборгованість кредитних установ	7630836	10,34	10176266	12,27	25623326	23,87	2545430	15447060	17992490	33,36	151,79	235,79
Активи, призначені для продажу	20848	0,03	11804	0,01	8893	0,01	-9044	-2911	-11955	-43,38	-24,66	-57,34
Інвестиційні цінні папери	3455556	4,68	5149422	6,21	10301908	9,60	1693866	5152486	6846352	49,02	100,06	198,13
Інвестиційна нерухомість	133064	0,18	111057	0,13	110349	0,10	-22007	-708	-22715	-16,53	-0,63	-17,07
Відстрочений податковий актив	43661	0,06	0	0	0	0	-43661	0	0	-100,0	-	-
Основні засоби	2331965	3,16	3125643	3,77	3135355	2,92	793678	9712	803390	34,03	0,31	34,45
Нематеріальні активи	437609	0,59	645290	0,78	891967	0,83	207681	246677	454358	47,46	38,23	103,83
Інші активи	1377230	1,87	1871610	2,26	1197562	1,12	494380	-674048	-179668	35,90	-36,01	-13,05
Усього активів	73800833	100	82905762	100	107361130	100,00	9104929	24455368	33560297	12,34	29,5	45,47

1	2	3	4	5	6	7	9	10	11	12	13	14
Торгові зобов'язання	6955	0,01	1252	0,002	29678	0,03	-5703	28426	22723	-81,99	2270,45	326,71
Заборгованість перед кредитними установами	1148692	1,55	214976	0,26	3742289	3,97	-933716	3527313	2593597	-81,29	1640,7	225,79
Заборгованість перед клієнтами	58359863	93,96	66696513	80,45	88113614	93,46	8336650	21417101	29753751	14,28	32,11	50,98
Поточні зобов'язання з податку на прибуток	248191	0,400	251957	0,30	234443	0,25	3766	-17514	-13748	1,52	-6,95	-5,53
Відстрочені податкові зобов'язання	-	-	14160	0,02	28107	0,03	14160	13947	28107	-	98,50	-
Резерви	163432	0,26	152090	0,18	148341	0,16	-11342	-3749	-15091	-6,93	-2,46	-9,23
Інші зобов'язання	2182607	3,51	2405322	2,9	1981368	2,1	222715	-423954	-201239	10,20	-17,62	-9,22
Субординований борг	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Усього зобов'язань	62109740	100	69736270	100	94277840	100	7626530	24541570	32168100	12,28	35,19	51,79
Статутний капітал	6153411	52,63	6154516	7,42	6154516	47,04	1105	0	1105	0,02	-	0,02
Додатково сплачений капітал	3030744	25,92	3033667	3,66	3033667	23,19	2923	0	2923	0,10	-	0,10
Резерви переоцінки	837802	7,17	1004663	1,21	1021118	7,8	166861	16455	183316	19,92	1,64	21,88
Резервні та інші фонди банку	734142	6,28	2261568	2,73	2735668	20,91	1527426	474100	2001526	208,06	20,96	272,63
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	965420	8,26	735274	0,89	154338	1,18	-230146	-580936	-811082	-23,84	-79,01	-84,01
Частка неконтролюючих акціонерів	-30426	-0,26	-20196	0,02	-16067	0,12	10230	4129	14359	33,62	20,44	47,19
Усього власного капіталу	11691093	100	13169492	100	13083290	100	1478399	-86202	1392197	12,65	-0,65	11,91
Усього зобов'язань та власного капіталу	73800833	-	82905762	-	107361130	-	9104929	24455368	33560297	12,34	29,50	45,47

Субординований борг у банку протягом 2018-2020 років був відсутній.

Щодо власного капіталу, то протягом 2018-2020 років він загалом зростав. Його обсяг збільшився у 2020 році порівняно з 2018 роком на 11,91% за рахунок резервних та інших фондів банку та резервів переоцінки. Статутний капітал та додатково сплачений капітал залишалися майже незмінними.

Нерозподілений прибуток постійно зменшувався і за три роки таке зменшення склало 84,01%. Це кошти, які банк може реінвестувати у свою діяльність. Але позитивним є те, що банк має нерозподілений прибуток, а не непокритий збиток.

Продовжимо аналіз фінансового стану оцінкою фінансової стійкості банку. Фінансова стійкість характеризує здатність банку ефективно використовувати ресурси та повноцінно виконувати свої функції під впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Фінансову стійкість можна проаналізувати за допомогою коефіцієнтів, представлених у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Аналіз фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль»
за 2018-2020 рр.**

Показники	Роки			Абсолютне відхилення,+/-		
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2020-2018
Коефіцієнт надійності	0,19	0,19	0,14	0,00	-0,05	-0,05
Коефіцієнт фінансового важеля	5,31	5,30	7,20	-0,01	1,9	1,89
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,16	0,16	0,12	0,00	-0,04	-0,04
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,24	0,25	0,32	0,01	0,07	0,08
Коефіцієнт захищеності дохідних активів	-0,06	-0,07	0,15	0,01	0,22	0,21
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	11,99	13,47	17,44	1,48	3,97	5,45

За даними табл. 2.4 бачимо, що коефіцієнт надійності за період з 2018-2019 рр. залишався незмінним і становив 0,19. Це свідчить про стабільну

роботу банку та достатній рівень його надійності. Але у 2020 році спостерігаємо незначне зменшення показника до 0,14.

Коефіцієнт фінансового важеля свідчить про здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку. За аналізовані роки спостерігаємо зростання цього показника у 2020 році порівняно з 2018 та 2019 роками. Зростання цього показника свідчить про підвищення ділової активності банку, але про зниження його фінансової стабільності.

Значення коефіцієнтів участі власного капіталу у формуванні активів та захищеності власного капіталу за аналізований період залишалось незмінним у 2018-2019 роках, що вказує на стабільну політику банку щодо захищеності власного капіталу матеріальними активами, але зменшилось у 2020 році до 12%. Цей коефіцієнт показує загальний рівень фінансування активів за рахунок власного капіталу, тобто скільки грошових одиниць капіталу припадає на 1 грн активів. Значення цього коефіцієнта має бути не менше 4%. У нашому випадку коефіцієнти значно перевищують нормативне значення.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу розраховується як відношення капіталізованих активів до власного капіталу. Цей коефіцієнт показує, наскільки банк ураховує інфляційні процеси і яку частку своїх активів розміщує в нерухомість, цінності, обладнання. Протягом трьох років значення коефіцієнта зростало, що є позитивним явищем для банку.

Коефіцієнт захищеності дохідних активів свідчить про захист дохідних активів (чутливих до зміни процентних ставок) мобільним власним капіталом. У 2018-2019 роках коефіцієнт мав негативне значення, що свідчить про те, що доходні активи банку практично не захищені капіталом, що є негативним явищем для фінансової стійкості банку, а також, що має місце перевищення темпів росту доходних та недоходних активів над темпами росту власного капіталу. Однак, розрахунки показали, що коефіцієнт збільшився у 2020 році, що свідчить про позитивну динаміку.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу відображає ступінь покриття активів акціонерним капіталом. Чим нижче його значення, тим стабільнішим є банк. Водночас зростання зазначеного коефіцієнта є чинником зростання прибутковості акціонерного капіталу, у чому зацікавлені акціонери, адже прибуток формується за рахунок всього капіталу, зокрема і залученого, а дивіденди отримують тільки акціонери. За 2018-2020 рр. коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу збільшився на 5,45, що свідчить про збільшення прибутковості статутного капіталу банку, а також про незначне, але зниження рівня стабільності банку.

Отже, проведений аналіз дає підстави зробити висновок, що про однозначне підвищення рівня стабільності банку стверджувати не можна, проте банк є достатньо забезпеченим капіталом, що захищає його від можливих витрат, які можуть спричинити непередбачувані ризикові операції.

Далі проведемо аналіз показників ділової активності банку за допомогою відповідних коефіцієнтів, поданий в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

**Оцінка ділової активності АТ «Райффайзен Банк Аваль» за
2018 - 2020 рр.**

Показники	Роки			Абсолютне відхилення, +/-		
	2018	2019	2020	2019- 2018	2020- 2019	2020- 2018
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	0,84	0,84	0,86	0,00	0,02	0,02
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	0,95	0,95	0,58	0,00	-0,37	-0,37
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель	0,76	0,75	0,49	-0,01	-0,26	-0,25
Коефіцієнт дохідних активів	0,80	0,82	0,50	0,02	-0,32	-0,30
Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	0,64	0,63	0,43	-0,01	-0,2	-0,-0,21
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	0,06	0,06	0,15	0,00	0,09	0,09
Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах	0,07	0,07	0,15	0,00	0,08	0,08

Ділова активність характеризує спроможність банку залучати кошти, ефективно і раціонально їх розміщувати. Чим вищою є ділова активність банку, тим більшою буде його вартість.

Так, коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів показує здатність банку діяти на грошовому ринку та ринку капіталів з метою залучення додаткових фінансових ресурсів. Оптимальним є значення 80-85%. Занадто високе значення цього коефіцієнта свідчить про зростання активності банку щодо залучення ресурсів і водночас про підвищення ризикованості. Значення цього показника для АТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2018-2020 рр. в межах 0,84-0,86 свідчить про активність банку щодо залучення ресурсів і водночас про стабільний рівень ризику діяльності, що здійснює банк.

Коефіцієнти активності використання залучених коштів у дохідні активи у 2018-2019 рр. залишалися незмінними та мали високі значення – 0,95 і відповідає нормативному значенню 0,8-1. Це свідчить про ефективне використання грошових ресурсів та стабільність банку. Але у 2020 році зазнав різкого зменшення до 0,58, що є менше нормативного значення і свідчить про погіршення використання грошових ресурсів.

Рекомендоване значення коефіцієнта активності використання залучених коштів у кредитний портфель – в межах 75%. Збільшення до 85% характеризує ефективне використання залучених коштів. Надто високе значення коефіцієнта може призвести до падіння ліквідності та регулюється обов'язковим резервуванням коштів на коррахунку в НБУ. Зниження показника менше 75% може призвести до падіння рентабельності банківської діяльності [26, с. 111]. У нашому випадку коефіцієнт демонструє тенденцію до зменшення у 2020 році з 75% до 49%, що свідчить про зниження ділової активності банку в контексті кредитної політики.

Коефіцієнт дохідних активів показує частку активів, що приносять банку дохід, у загальних активах. У зарубіжній практиці вимоги до значення цього коефіцієнта досить високі – більше 93%. Для вітчизняних банків

вимоги дещо нижчі, що пов'язано з недосконалою структурою активів. Зниження коефіцієнта рівня дохідних активів свідчить про незбалансованість кредитного портфеля банку та неефективну політику управління активами.

Коефіцієнт демонструє зростання у 2019 році порівняно з 2018 роком, але суттєво знижується у 2020 році, що не є позитивним явищем для банку.

Коефіцієнти кредитної активності інвестицій у кредитний портфель АТ «Райффайзен Банк Аваль» засвідчили, що питома вага кредитного портфеля у складі активів станом на 2018 рік становила 64%, у 2019 р. – 63%, у 2020 – 43%. Це свідчить про авторитет банку та довіру клієнтів у 2018-2019 роках, адже оптимальна частка кредитних вкладень у загальних активах – 65-75%. (Значення показника вище 75 % свідчить про агресивну ризиковану кредитну політику банку та недостатню диверсифікацію активів). Але значне зниження показника у 2020 році свідчить про негативні тенденції, причиною яких є вплив коронакризи.

Підвищення значення коефіцієнта загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь в динаміці є позитивною тенденцією й основою збільшення рентабельності банківських активів. Цей показник перебуває в протилежній залежності від коефіцієнта кредитної активності. Чим більше його значення, тим менше значення коефіцієнта кредитної активності. У 2018 та 2019 роках показник був на одному рівні – 0,06, а у 2020 році його значення зросло до 0,15, що є позитивною тенденцією.

Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах аналогічно до попереднього коефіцієнту також продемонстрував тенденцію до зростання.

Далі проаналізуємо нормативи ліквідності АТ «Райффайзен банку Аваль». Банк щоденно моніторить коефіцієнти ліквідності, встановлені НБУ, та, за необхідності, здійснює стрес-тестування та аналіз сценаріїв. Станом на 31 грудня 2018, 2019 та 2020 років зазначені коефіцієнти, розраховані у відповідності до вимог НБУ, були такими (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Нормативи ліквідності АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019	2020-2018
Норматив миттєвої ліквідності, Н4 (нормативне значення не менше 20%)	42,91	40,00	41,14	-2,91	1,14	-1,77
Норматив поточної ліквідності, Н5 (нормативне значення не менше 40%)	52,51	50,12	51,36	-2,39	1,24	-1,15
Норматив короткострокової ліквідності, Н6 (нормативне значення не менше 60%)	84,25	81,96	88,4	-2,29	6,44	4,15
Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами, LCR _{ВВ} (нормативне значення не менше 100%)	-	197,66	284,14	197,66	86,48	284,14
Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті, LCR _{ів} (нормативне значення не менше 100%)	-	196,26	467,56	196,26	271,13	467,56

З таблиці 2.6 можна побачити, що нормативи миттєвої, поточної та короткострокової ліквідності перевищують нормативні значення. Це свідчить про здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань внаслідок збалансованості строків та сум погашення розміщених активів і зобов'язань банку.

У 2019 році НБУ було впроваджено новий обов'язковий норматив ліквідності – коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR), що замінив нормативи Н4 та Н5. Визначається як відношення необтяжених високоякісних ліквідних активів до чистого очікуваного відтоку грошових коштів протягом 30 днів.

Він більш ефективно відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності – характерного для кризових періодів, коли відбувається значний вплив коштів клієнтів. Виконання LCR свідчить, що банк забезпечений ліквідністю в обсязі, достатньому для повного виконання ним зобов'язань упродовж 30 днів в кризових умовах. У АТ «Райффайзен Банк Аваль» ці коефіцієнти значно перевищують нормативні значення, що свідчить про ефективну роботу банку.

Наступним необхідним кроком для оцінки фінансового стану банку є визначення показників ефективності управління, тобто, рентабельності, які наведені у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Аналіз рентабельності АТ «Райффайзен Банк Аваль»
за 2018-2020 рр.**

Показники	Роки,%			Абсолютне відхилення, +/-		
	2018	2019	2020	2019- 2018	2020- 2019	2020- 2018
Загальний рівень рентабельності	97,76	96,02	98,19	-1,74	2,17	0,43
Окупність витрат доходами	62	49	41	-13	-8	-21
Чиста процентна маржа	9,35	8,80	6,80	-0,55	-2	-2,55
Рівень іншого операційного доходу	0,13	0,13	0,32	0,00	0,19	0,19
«Мертва точка» прибутковості банку	28,26	30,77	5,11	2,51	-25,66	-23,15
Продуктивність праці, грн	671,33	684,92	622,39	13,59	-62,53	-48,94
Рентабельність активів	7,09	5,83	3,83	-1,26	-2	-3,26
Рентабельність дохідних активів	10,97	9,71	7,63	-1,26	-2,08	-3,34
Рентабельність загального капіталу	44,78	36,71	31,44	-8,07	-5,27	-13,34
Рентабельність статутного капіталу	85,07	78,55	66,83	-6,52	-11,72	-18,24
Рентабельність діяльності за витратами	63,33	46,80	40,28	-16,53	-8,52	-23,05

Загальний рівень рентабельності – це узагальнюючий показник, який свідчить про ефективність діяльності банку. Він вказує розмір балансового прибутку на 1 грн доходу. Протягом 2017-2020 років цей показник коливався від зменшення до збільшення, але загалом за три роки збільшився на 0,43%. Значення є досить високими, що свідчить про максимальне використання банком свого потенціалу.

Окупність витрат доходами у 2018 р. становила 62%, у 2019 р. – 49%, у 2020 р. – 41%, тобто спостерігаємо зниження цього показника, що є негативним явищем для банку, оскільки означає, що витрати перевищують

доходи. Це підтверджують і проведені вище розрахунки, які засвідчують, що темп зменшення доходів банку перевищує темп зменшення витрат.

Показник чистої процентної маржі свідчить про покриття витрат банку і ризиків, у тому числі й інфляційного, створення прибутку, покриття договірних угод. Оптимальним значенням показника вважають 4,5%. Не зважаючи на незначне його зменшення у 2019 році порівняно з 2018 роком, та у 2020 році порівняно з 2019 роком, протягом 2018-2020 рр. показник мав вищі за нормативне значення. А це означає, що банку притаманний високий рівень ефективності структури активів банку та здатність банку утворювати чистий процентний дохід, використовуючи загальні активи. Внаслідок такого висновку банкрутство банку у найближчій перспективі не загрожує. Основними причинами зменшення процентної маржі можуть бути: зниження процентних ставок за кредитами; подорожчання ресурсів; скорочення питомої ваги дохідних активів у загальному їх обсязі; хибна процентна політика.

Рівень іншого операційного доходу відносно загальних активів характеризує ступінь залежності фінансового стану банку від «нетрадиційних» доходів. Збільшення цього показника може свідчити про здорову диверсифікацію платних послуг або про хибне тяжіння до спекулятивних прибутків для покриття дефіциту основного процентного доходу банку. За нашими розрахунками у 2018-2019 рр. показник був незмінним, а у 2020 році зазнав збільшення, що є позитивною тенденцією для банку.

«Мертва точка» прибутковості банку визначає, яка мінімальна дохідна маржа повинна бути для покриття всіх витрат, після якої можна заробляти прибуток. Позитивною вважається тенденція до зменшення показника. Тобто за зростанням значення «мертвої точки» прибутковості можна провести паралель з динамікою значень чистого прибутку банку і відповідно неефективністю роботи щодо забезпечення випереджаючого зростання непроцентних доходів порівняно з аналогічними витратами та обсягу

недохідних активів. У 2019 році значення показника дещо зросло порівняно з попереднім роком, але у 2020 році його значення суттєво зменшилось, що свідчить про позитивну тенденцію.

Показник продуктивності праці показує обсяг доходу і чистого прибутку на одного середньорічного працівника. Цей показник засвідчує роль персоналу в результатах діяльності. Протягом 2018-2020 рр. значення показника спочатку зросло, потім зменшилося, але показник залишається на досить високому рівні, що свідчить про ефективність діяльності працівників банку.

Рентабельність активів – це показник, який свідчить про внутрішню політику банку, професіоналізм його менеджерів, їх вміння підтримувати оптимальну структуру активів і пасивів з позиції доходів і витрат. Вважається, що банк ефективно використовує наявні ресурси в тому випадку, коли значення показника не менше 1%. У АТ «Райффайзен Банк Аваль» протягом 2018-2020 рр. всі значення, хоча і зазнали зменшення, але значно більше 1%. Це свідчить про ефективність роботи менеджерів банку.

Рентабельність дохідних активів показує рівень окупності чистого прибутку. Зменшення показника протягом 2018-2020 рр. свідчить про зниження рівня окупності.

Рентабельність загального капіталу, відображає ефективність рішень та заходів щодо розміщення активів, тобто їх здатності приносити дохід. У 2018-2020 рр. спостерігаємо зниження показників, що свідчить про скорочення операцій з високим рівнем кредитного ризику. З одного боку, це говорить про виважену політику банку, з іншого – не повне використання можливостей прибуткового розміщення активів.

Рентабельність діяльності банку за витратами зазвичай свідчить про те, яка сума доходу припадає на 1 грн витрат. Зменшення показника є негативним явищем. За три аналізовані роки значення цього показника зменшилось на 23,05%.

Загалом, оцінюючи результати розрахунків за комплексною оцінкою показників фінансового стану, можна констатувати, що АТ «Райффайзен Банк Аваль» відповідає рекомендованим нормативам за показниками фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та рентабельності, а отже, проводить ефективну діяльність.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

3.1. Напрями покращення фінансового стану банківських установ України

Інтеграція України до європейського та світового фінансового простору є найважливішим пріоритетом та визначальним завданням її розвитку. Наступає до світової співпраці головна увага звертається на перетворення банківської системи, це є інновації, які сприяють підвищенню її ефективності. Очікуваним напрямом у цій галузі є формування ефективних фінансових ринків із безпечними фінансовими установами, які спроможні розумно ними управляти.

Нині спостерігається досить нестабільна ситуація у банківській системі, деякі банки взагалі призупиняють свою діяльність, за 2015-2020 роки зменшилась кількість депозитів, додаткові податки та військові збори зменшують відсоткові виплати, через постійні коливання валютного курсу розпочали збільшуватися ставки по кредитах, також це стимулює чорний ринок. Усі ці фактори негативно позначаються на діяльності всієї банківської системи [27, с. 132].

Усі вищезазначені аспекти потребують від банківського сектору більш ефективного функціонування, що можливо лише шляхом:

- покращення послідовних заходів щодо забезпечення фінансової стійкості через використання всіх інструментів і послуг банку;
- менеджменту діяльності банківської системи в умовах нестабільного зовнішнього середовища, в тому числі економічного, а також пряма приналежність банків до різноманітних видів промислово-фінансових груп;
- фінансової підтримки через злиття, приєднання, реорганізацію;

- створення холдингів і корпорацій, які б займались банківською діяльністю.

Питання вибору найбільш раціональних шляхів підвищення ефективності банківських установ в умовах трансформації економіки України є дуже актуальним як для банківського сектору економіки, так і фінансової сфери в країні загалом. В цих умовах банківський сектор вимагає:

- покращення всіх напрямів діяльності банків;
- розроблення капітальних та практичних засад його майбутнього укріплення;
- елімінацію тіньових проявів, які існують в усій банківській системі.

З урахуванням зазначених потреб постає гостра необхідність розробки напрямків покращення фінансового стану банківських установ з метою підвищення ефективності управління банківською діяльністю. Для цього потрібно переглянути та проаналізувати теоретичні основи, які б охарактеризували банківську систему загалом, і, як висновок, надати рекомендації щодо особливостей вибору напрямків, які повинні спрямовуватись у потрібне для економіки та суспільства русло. При цьому важливу функцію у здійсненні цієї задачі виконує оцінка фінансового становища банківської установи, за допомогою якої:

- розробляється стратегічний та тактичний розвиток установи;
- формуються управлінські плани та рішення;
- реалізується функція контролю за їх здійсненням;
- реалізується можливість виявлення резервів підвищення ефективності для проведення активних і пасивних операцій;
- проводиться оцінка функціонування банківської установи та його окремих підрозділів;
- здійснюється аналітична діяльність, що дає змогу проводити конкретну і глибоку оцінку досягнутих результатів функціонування банківських установ;
- виявляються сильні і слабкі сторони банків;
- з'ясовуються реальні напрямки щодо оптимізації їх фінансового становища [27, с. 133].

Нині в економічній системі України відбуваються зміни, які суттєво впливають на усі напрямки розвитку банківської системи. Останні декілька років показали, що банківський сектор набув ознак динамічної, високотехнологічної та конкурентної галузі. За таких обставин вибір напрямків покращення ефективності діяльності банківської системи та окремого банку значно спроститься. Щоб і далі впевнено виконувати взятую на себе відповідальність по збереженню та примноженню капіталу, банківські установи повинні постійно підвищувати ефективність своєї діяльності. Саме гнучкий ринковий механізм має вплив на підвищення останньої. Адже ринок дуже оперативно реагує на усі зміни поточних соціальних потреб та виявляє ступінь ефективної банківської діяльності. Саме ринковий механізм сприяє підвищенню економічної ефективності діяльності банківських установ. За сучасних умов економічну ефективність слід розглядати як вбудовану характеристику, в якій концентровано відображається загальний результат діяльності банківської установи.

Одним із найважливіших показників ефективності діяльності банку та гарантом його стійкості є дохід. Цим показником зазвичай цікавляться майже всі, хто належить до економічного процесу. Розмір банківського доходу турбує насамперед акціонерів саме тому, що це є показником отриманого прибутку на інвестовані ними кошти. Зростання резервів і приватного капіталу банку вказує на те, що банк є стабільним і гарантує вкладникам постійний відсоток прибутку і упевненість. Кредитори також зацікавлені в стабільності банку, тому що таким чином збільшуються їх накопичення.

До особливостей розробки напрямків покращення фінансового стану банківських установ можна зарахувати рекомендації, надані у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Напрями покращення фінансового стану банківських установ

Методи	Особливості
1. Покращення всіх методів функціональної діяльності банківської системи України з обліком специфічного розвитку перехідного періоду.	Ринковий механізм перевтілюється в єдину складову системи вдалого розвитку економіки та відіграє найважливіше значення в ролі постійного та ефективного розвитку банківської системи.
2. Банківська система України повинна перевтілитись у велику ефективну, динамічну, розвинуту, цілеспрямовану та відкриту систему.	Така система повинна: <ul style="list-style-type: none"> – відзначатися фактом присутності багаторівневої ієрархічної структури; – мати значну кількість елементів цієї структури; – мати значну кількість різних функцій, які повинні виконуватися цими елементами зазначеної структури; – проявлятися через динамічність елементів у всіх підсистемах ієрархічної структури; – обов'язково мати взаємозв'язків; – своєчасно реагувати поведінкою системи на вплив зовнішнього середовища; – встановити та визначити певні процедури прийняття економічних рішень.
3. Національна банківська система повинна стати системою перехідного типу.	До атрибутів цього напрямку слід віднести: <ul style="list-style-type: none"> – недотримання фінансової рівноваги; – значення банківського капіталу як фундаменту фінансової стабільності всієї банківської системи; – надзвичайний рівень взаємовідношення елементів та компонентів системи; – недовершену організаційно-функціональну структуру і, як наслідок, неефективне виконання функцій; – розвиток через виснаження, а не відтворення природних сил, який характеризується незначною витратою капіталу і праці; – швидкий розвиток банківських інститутів порівняно із більш-менш динамічним розвитком підприємств реального сектору економіки.

Продовження табл. 3.1

4. Політика Національного банку України повинна мати суттєвий вплив на ефективність розвитку банківської системи країни.	Для покращення грошово-кредитної політики в Україні необхідні: – постійна стабільність ринку фінансів; – прогнозування ризиків будь-якої економічної ситуації для більшості суб'єктів економічної системи; – якщо виявиться недостатня ліквідність на фінансовому ринку або потрібне підсилення стабільності процентних ставок, тоді слід застосовувати механізми рефінансування проблемного банку з боку НБУ.
5. Підвищення рівня капіталізації комерційних банків методом стимулювання злиття та об'єднання невеликих банківських установ.	Реалізація напрямку надасть наступні результати: – збільшення капіталу; – врятування від банкрутства суспільно важливих банків; – підвищення ефективності через скорочення витрат. Особливу увагу слід звернути на невеликі за капіталом, але фінансово стійкі рентабельні банки.
6. Національній банківській системі потрібно визначатись через виконання власних функцій та цілей, адже це сприяє покращенню її ефективності функціонування загалом.	Для реалізації цього напрямку значну увагу слід звернути на: – покращення банківської системи менеджменту та окремо кожної банківської установи; – попередження та виявлення будь-яких негативних моментів у функціонуванні банківської системи та вчасно усувати їх.
7. Постійна залежність у галузі банківського функціонування від політики країни.	Головними домінантами цієї залежності повинні стати правила ринковості, нейтралітету та конкурентної політики. Єдиним з правильних напрямів покращення якості урядового регулювання повинна стати розробка стратегії розвитку банківської системи України загалом. Ця стратегія має віддзеркалювати найважливіші важелі забезпечення постійного та ефективного розвитку банківської системи, а також шляхи її адаптації до внутрішнього і зовнішнього середовища.

У результаті здійснення кредитних, розрахункових, грошових операцій та інших видів діяльності банків формується банківський прибуток. Він є джерелом виплати дивідендів акціонерам, створення фондів банку, базою підвищення добробуту банківських працівників. Прибуток банку – це різниця між валовими доходами банку та витратами. Прибуток банку складають: доходи від основної діяльності, валовий прибуток та чистий прибуток.

На прибутковість банку впливає ефективність використання власних і залучених коштів. Банк має право збільшити рівень доходності методом зміни структури активних операцій та взаємну між позичковими та інвестиційними операціями, користь від яких більш вигідна, а також через регулювання власної короткострокової заборгованості та депозитних рахунків.

Банк повинен раціонально та ефективно розміщувати власні кошти для забезпечення його фінансової стійкості. Здійснення цієї умови дасть право позбутися розбіжностей між ліквідністю, надійністю та прибутковістю комерційного банку.

Останнім часом між українськими банками можна визначити закономірність зниження частини відсоткових доходів у валовому масштабі. При цьому невідсотковий прибуток збільшується здебільшого через розширення об'ємів касово-розрахункових послуг. На перший погляд, це явище позитивне, на це вказує збільшення кількості клієнтів, розширення кола послуг за розрахунково-касовим обслуговуванням. З іншого боку, цифри також вказують на нерозвиненість у країні ринку банківських послуг загалом (факторингові, лізингові, трастові), які посідають істотне місце у функціонуванні західних банків [27, с. 136].

Отже, вітчизняна банківська система має великі перспективи щодо підвищення напрямків ефективності діяльності комерційних банків, але це можливе лише за умов покращення не тільки стану банківської системи, а і всієї економіки України.

3.2. Оцінювання фінансового стану банківських установ за методикою PRREL

Високий рівень конкуренції серед комерційних банків потребує постійного пошуку нових способів і засобів підвищення ефективності діяльності. Це вимагає насамперед моніторингу та оцінювання потенційних

можливостей, якості та ефективності надання фінансових послуг, залучення і використання капіталу тощо. Пандемія коронавірусу стала викликом для українських банків – вона змусила їх швидко реагувати на зміни в економіці і поведінці громадян. Рівень капіталу, ліквідності, прибутковості та технологічний розвиток українських банків дозволив їм гідно впоратися з викликами пандемії. І, як показує звітність НБУ за 2020 рік, українським банкам вдалося не лише протистояти викликам, а й отримати прибуток [28, с. 57].

Прийнятність застосування методів оцінювання ефективності діяльності банку визначається конкретною ситуацією, а саме: суб'єктом оцінювання, споживачем інформації, метою оцінки тощо. Варто зазначити три основні джерела потреби отримання інформації щодо ефективності діяльності банку:

- оперативне управління і контроль за діяльністю банку, що здійснюється вищим або середнім менеджментом;
- стратегічне управління банком, що здійснюється його вищим керівництвом і для чого потрібна комплексна оцінка банківської діяльності, а не окремих її аспектів;
- зовнішні стейкхолдери: НБУ, державні організації, потенційні клієнти, майбутні інвестори тощо. Причому для клієнтів та інвесторів ефективність діяльності банку є запорукою власної успішності; для організацій, що здійснюють зовнішній контроль, – це необхідність діагностики, регулювання та контролю функціонування як окремих банків, так і банківської системи загалом.

Виходячи із вищенаведених факторів, українська вчена Н. О. Крихівська разом з колегами обґрунтували методику визначення рівня ефективності під назвою PRREL (від *англ.* Profitability, Resources, Revenue, Expenses, Labor), що базується на розрахунку за даними офіційної фінансової звітності банку 15 коефіцієнтів, що широко використовуються для аналізу ефективності діяльності банківських установ і мають встановлене нормативне значення [28, с. 59]. Нам імпонує підхід авторів, вважаємо, що зазначену методику

варто застосовувати з метою вдосконалення чинних методик оцінки фінансового стану банківської установи, тому розглянемо її детальніше.

До показників, що входять до методики PRREL, автори включили:

1. Показники рентабельності (P – profitability) – рентабельність активів, рентабельність капіталу, загальний рівень рентабельності та рентабельність статутного капіталу. Мета аналізу – оцінка загальної ефективності діяльності банку щодо прибутковості та рентабельності.
2. Ефективності використання ресурсів банку (R – resources) – загальна дохідність активів, чиста процентна маржа і чистий серед. Мета аналізу – оцінка ефективності діяльності банку щодо впливу раціональності формування ресурсної бази та активів на можливість отримувати банківською установою дохід.
3. Ефективності управління доходами і витратами (R – Revenue, E – Expenses) – ефективність роботи банку, частка чистого комісійного та процентного доходів в операційному прибутку, ефективність операцій із процентними коштами, ефективність комісійної діяльності, частка адміністративно-господарських витрат в операційному прибутку і коефіцієнт забезпечення адміністративно-господарського апарату. Мета аналізу – оцінка ефективності діяльності банку щодо співвідношення отримуваних доходів із понесеними витратами від різних видів діяльності.
4. Ефективності використання персоналу (L – Labor) – відношення прибутку до формування резервів та оподаткування до витрат на утримання персоналу і відношення витрат на утримання персоналу до чистих активів. Мета аналізу – оцінка ефективності діяльності банку з погляду впливу витрат на утримання персоналу на економічну активність банку.

Для оцінки ефективності банківської діяльності використовуємо скоринговий метод, що полягає в розрахунку кількості балів. Максимальна кількість балів становить 150 (по 10 балів максимум на кожен із запропонованих фінансових коефіцієнтів).

За основу взято методику, запропоновану авторами монографії «Фінансова безпека підприємств і банківських установ» [29]. Особливістю цієї методики є те, що в ній здійснено спробу подолати один із головних недоліків кількісних методик оцінювання, а саме – сувору прив'язку до нормативних значень показників і недостатній ступінь урахування динаміки зміни показників. Для усунення недоліків авторами введено поняття «сіра зона» як інтервал $\pm 10\%$ від нормативного значення [29, с. 201]. Для врахування динаміки зміни коефіцієнтів використовуються додаткові бали, а саме: за позитивної динаміки фінансового коефіцієнта поточна кількість балів збільшується на 1 бал (якщо показник становить 10 балів, то напрям не враховується); за негативної динаміки фінансового коефіцієнта поточна кількість балів зменшується на 1 бал. У табл. 3.2 наведено конкретні значення «сірих зон» для показників ефективності, що розраховуються на основі нормативних значень.

Таблиця 3.2

Значення «сірих зон» для запропонованих у PRREL показників

Назва показника	Нормативне значення	«Сіра зона»
1. Рентабельність активів (ROA) %	> 1	0,9-1,1
2. Рентабельність капіталу (ROE), %	> 15	13,5-16,5
3. Загальний рівень рентабельності, %	> 8	7,2-8,0
4. Рентабельність статутного капіталу, %	> 10	9-11
5. Загальна дохідність активів, %	> 14	12,5-15,5
6. Чиста процентна маржа, %	> 4,5	4-5
7. Чистий спред, %	> 1,25	1,1-1,4
8. Ефективність роботи банку	> 1	0,9-1,1
9. Частка чистого комісійного та процентного доходів до операційного прибутку, %	> 80	72-88
10. Частка операційно-господарських витрат до операційного прибутку, %	< 70	63-77
11. Коефіцієнт забезпечення адміністративно-господарського апарату, %	< 35	31,5-38,5
12. Ефективність операцій з процентними коштами	> 1	0,9-1,1
13. Ефективність комісійної діяльності	> 1	0,9-1,1
14. Відношення прибутку до оподаткування до витрат на утримання персоналу, %	> 100	90-110
15. Відношення витрат на утримання персоналу до чистих активів, %	< 2	1,8-2,2

Оцінювання рівня ефективності діяльності банківської установи проводимо на основі градації банків на чотири групи [30]:

- низький (критичний) рівень – від 0 до 0,446;
- середній рівень – від 0,467 до 0,645;
- достатній рівень – від 0,646 до 0,824;
- високий рівень – від 0,825 до 1.

За базу максимального значення обираємо 150 балів. Формуємо поділ груп за рівнем ефективності діяльності банків (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Рівень ефективності діяльності банків для проведення
PRREL-оцінювання**

Межі групи	Характеристика
Від 0 балів до 69	Низький (критичний) рівень – означає серйозне порушення ефективності банківської діяльності, що є свідченням недоліків у власній системі корпоративного управління
Від 70 балів до 99	Середній (недостатній) рівень – свідчить про наявність проблем у діяльності банку, що призводить до недоотримання комерційним банком прибутків та в майбутньому можуть спричинити погіршення рівня ефективності.
Від 100 до 124 бали	Достатній рівень – відповідає задовільному рівню ефективності банківської діяльності
Від 125 до 150 балів	Високий рівень – свідчить про високу ефективність діяльності банку. Це означає, що цей банк перебуває на межі ефективності і може слугувати еталоном для інших банків.

З урахуванням усіх розглянутих пропозицій щодо доцільності визначення «сірих зон» при врахуванні динаміки фінансових показників і бального шкалювання сформовано етапи проведення PRREL-оцінювання рівня ефективності діяльності банків (рис. 3.1).

Етап 1: Формування груп показників діагностики ефективності діяльності банку
Показники рентабельності (<i>P — profitability</i>)
<ul style="list-style-type: none"> – Рентабельність активів, % – Рентабельність капіталу, % – Загальний рівень рентабельності, % – Рентабельність статутного капіталу, %
Показники ефективності використання ресурсів банку (<i>R — resources</i>)
<ul style="list-style-type: none"> – Загальна дохідність активів, % – Чиста процентна маржа, % – Чистий спред, %
Показники ефективності управління доходами і витратами (<i>R — Revenue, E — Expenses</i>)
<ul style="list-style-type: none"> – Ефективність роботи банку – Частка чистого комісійного і процентного доходів в операційному прибутку, % – Частка адміністративно-господарських витрат в операційному прибутку, % – Коефіцієнт забезпечення адміністративно-господарського апарату, % – Ефективність операцій із процентними коштами – Ефективність комісійної діяльності
Показники ефективності використання персоналу (<i>L — Labor</i>)
<ul style="list-style-type: none"> – Відношення прибутку до формування резервів та оподаткування до витрат на утримання персоналу, % – Відношення витрат на утримання персоналу до чистих активів, %
Етап 2: Визначення «сірих зон» щодо нормативного значення з урахуванням динаміки зміни показника
Етап 3: Оцінювання рівня ефективності діяльності банку

Рис. 3.1. Етапи проведення оцінювання ефективності діяльності банку за методикою PRREL

Для проведення дослідження обрано п'ять банківських установ із найвищими прибутками за 2018-2020 роки [31]. Лідируючу позицію займає АТ КБ «ПриватБанк», частка чистого прибутку якого становить більш як 50 % загального прибутку банківського сектору України. Другу позицію займає АТ «Райффайзен Банк Аваль», а третю – АТ «УкрСиббанк». Також у Топ-5 входять АТ «ПУМБ» та АТ «ОТП БАНК» (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Топ-5 банків України за величиною чистого прибутку

Назва банку	2018		2019		2020	
	Чистий прибуток, тис. грн	Частка, %	Чистий прибуток, тис. грн	Частка, %	Чистий прибуток, тис. грн	Частка, %
АТ КБ «ПриватБанк»	12 798 275	74,93	32 609 220	55,88	25 305 938	61,27
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	5 087 934	29,79	4 748 714	8,14	4 074 830	9,87
АТ «УкрСиббанк»	2 659 857	15,57	2 580 448	4,42	1 310 040	3,17
АТ «ПУМБ»	2 008 508	11,76	2 603 718	4,46	2 633 794	6,38
АТ «ОТП БАНК»	1 974 310	11,56	2 536 756	4,35	1 733 722	4,20
Банківська система України	17 079 998	100,00	58 356 215	100,00	41 300 536	100,00

На основі звітних даних проведено розрахунок показників і здійснено розподіл балів з урахуванням значення кожного коефіцієнта для п'яти досліджуваних банків. Зведені результати проведеного бального оцінювання і визначений рівень ефективності діяльності банків за шкалою: критичний (менше ніж 70 балів), недостатній (70-99 балів), достатній (100-124 балів) і високий (більше ніж 125 балів) представлено в табл. 3.5 і на рис. 3.2.

Таблиця 3.5

Рівень ефективності діяльності банків за PRREL-оцінюванням

Назва банку	2018		2019		2020	
	бали	рівень ефективності	бали	рівень ефективності	бали	рівень ефективності
АТ КБ «ПриватБанк»	125	високий	128	високий	123,5	достатній
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	140	високий	129	високий	127	високий
АТ «УкрСиббанк»	137,5	високий	129,5	високий	102	достатній
АТ «ПУМБ»	135	високий	134,5	високий	127	високий
АТ «ОТП БАНК»	147,5	високий	133	високий	127,5	високий

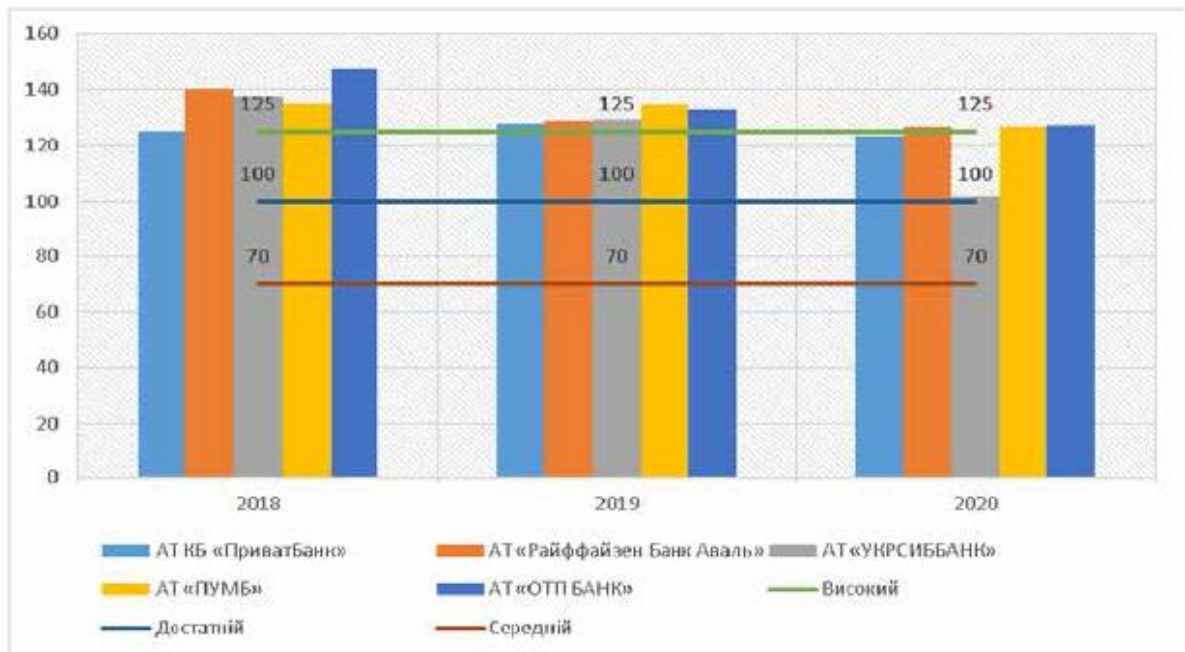

Рис. 3.2. Рівень ефективності діяльності банків за PRREL-оцінюванням

У результаті розрахунків, здійснених відповідно до авторської методики, зазначимо зниження рівня ефективності діяльності досліджуваних Топ-5 прибуткових комерційних банків. Варто зазначити, що поступове падіння значення скорингового показника свідчить про недостатність застосування банками заходів для підвищення їхньої стабільності, дохідності та фінансової безпеки. Найвищий рейтинг за рівнем ефективності має АТ «ОТП БАНК» за найнижчої величини отриманого прибутку порівняно з іншими досліджуваними установами. Проте АТ «ПУМБ» та АТ «Райффайзен Банк Аваль» упродовж 2018-2020 років також мали високий рівень ефективності. Щодо АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «УкрСиббанк», то 2020 року рівень ефективності їхньої діяльності знижується до достатнього. При цьому варто акцентувати увагу не тільки на зниженні рівня ефективності діяльності АТ «УкрСиббанк», а й на значному погіршенні ситуації, оскільки значення рейтингової оцінки банку за результатами 2020 року є на 35 балів нижчою за показник 2018 року і становить 102 бали проти 137,5 у 2018 році. Така оцінка відповідає нижній межі достатнього рівня ефективності, тому банку варто розробити превентивну програму.

Застосування методу скорингового аналізу дозволило узагальнити 15 відносних коефіцієнтів, що характеризують різні аспекти ефективності: рентабельності діяльності, використання ресурсів банку, управління доходами і витратами та використання персоналу.

Отже, використання запропонованої методики щодо оцінювання рівня ефективності діяльності банківських установ дозволяє обґрунтувати необхідність здійснення оперативного реагування на негативні зміни шляхом ухвалення управлінських рішень і розроблення превентивних програм розвитку для забезпечення стабільної та ефективної роботи банків.

3.3. Заходи щодо поліпшення фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Узагальнення і систематизація теоретичних знань щодо існуючих шляхів покращення фінансового стану та прибутковості банків, а також їх практичне застосування є одним із головних завдань сучасної економіки, адже банківські установи мають дієві важелі впливу на виробничу, фінансову та інші сфери економічної діяльності, вони безпосередньо впливають на формування й розвиток практично всіх систем відносин у державі.

В умовах нестабільного зовнішнього середовища та передкризової ситуації, яка виникла на початку 2014 року, що дуже негативно впливає на діяльність фінансового сектору економіки, банківські установи повинні звертати особливу увагу на проблему підвищення ліквідності та оптимізації структури доходів, адже вони регулюють грошовий обіг та виступають як посередники в акумуляції та перерозподілі грошових ресурсів. Також банки грають дуже важливу роль в економічному розвитку України.

Щодо вдосконалення методики оцінки фінансового стану банківської установи, то, на нашу думку, систему показників ділової активності банку необхідно доповнити також показниками оборотності активів, оборотних активів, акціонерного капіталу. Стан оборотності активів і пасивів банку

характеризується кількістю оборотів, що здійснюють активи, оборотні активи та акціонерний капітал за певний період часу, та тривалістю одного їхнього обороту:

- кількість оборотів, що здійснюють активи (оборотні активи, акціонерний капітал): дохід банку за період / середні активи (оборотні активи, акціонерний капітал);

- тривалість одного обороту активів (оборотних активів, акціонерного капіталу), днів: кількість днів у періоді / кількість оборотів, що здійснюють активи (оборотні активи, акціонерний капітал).

Прискорення оборотності активів, у тому числі оборотних активів, є свідченням підвищення ділової активності банку, тобто збільшення кількості оборотів та зменшення тривалості одного обороту – позитивне явище, котре характеризує умовне вивільнення коштів з обороту. Основними факторами, що сприяють прискоренню оборотності активів, є насамперед прискорення оборотності кредитів, інвестицій, дебіторської заборгованості. Для акціонерів прискорення оборотності акціонерного капіталу є умовою швидшої окупності капіталу. Проте така динаміка може відбуватися за рахунок уповільнення обертання залучених коштів, тобто зменшення кількості оборотів зобов'язань. Отже, системне дослідження показників ділової активності дає змогу інтерпретувати стан і використання банком економічного потенціалу, тобто наявних і прихованих можливостей, а також вагомість взятих на себе ризиків господарювання.

Ще однією з проблем у діяльності вітчизняних банків у сучасних умовах є проведення ризикованої кредитної політики. Ризики несвоєчасного повернення коштів негативно впливають на фінансовий стан банку. Інша проблема пов'язана з відсутністю оборотних коштів на депозитах, які б могли слугувати основою для кредитної діяльності банків.

Дуже актуальним питанням для банків є кредитний ризик, тобто ризик невиконання позичальником зобов'язань за кредитними операціями. Сформуванню абсолютно безризиковий портфель неможливо, однак, якщо

забезпечити своєчасне погашення позичок і відсотків, то можна розраховувати на успішну роботу банку [32, с. 74].

На нашу думку, покращення фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль» неможливо без підвищення ефективності кредитування. Заходами, які цьому сприятимуть можуть бути наступні:

- страхування кредитів, яке передбачає повну передачу страховій компанії ризику його неповернення. Така форма захисту від ризику ще не набула достатнього поширення;

- встановлення граничних сум для проведення кредитних операцій. Приміром, такими можна вважати нормативи кредитного ризику, встановлені НБУ для банків: максимальний розмір ризику на одного позичальника;

- моніторинг неповернення кредиту та несплати відсотків за ним, оцінювання кредитоспроможності;

- розробка методичних матеріалів для проведення роботи у регіонах;

- проведення гнучкої політики щодо повернення проблемних кредитів;

- підвищення рівня кваліфікації банківських працівників та створення умов для їх професійного зростання;

- проведення модернізації мережі установ і відкриття відділень нового формату, в тому числі інклюзивні відділення, що пристосовані до обслуговування осіб з особливими потребами усіх категорій;

- запровадження сучасних онлайн-каналів самообслуговування;

- збільшення клієнтської бази шляхом застосування активних платіжних карток та POS-терміналів у торгових мережах;

- запровадження безконтактних розрахунків у транспорті обласних центрів;

- надання «теплих» кредитів на енергомодернізацію житла [32, с. 75].

Проведений аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль», а також врахування досвіду діяльності вітчизняних банківських установ, дає нам підстави запропонувати нові довготермінові депозитні продукти (табл. 3.6), які були б привабливими для клієнтів.

Наразі банк пропонує депозити «Класичний строковий» та «Ощадний» в гривнях від одного до 6 місяців зі ставками від 4% до 6,75% річних та безстроковий депозит «Універсальний» зі ставками 3-5% [25]. На нашу думку, необхідно надати можливість потенційним клієнтам вкладати кошти на депозитні рахунки на більш тривалий термін з більш високими річними ставками задля реалізації банком довгострокових інвестицій.

Враховуючи існуючі на ринку депозитні програми, ми запропонували новий депозитний продукт «RaifLong-term», мінімальний термін вкладу якого не менше 3 років та більше 5 років (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Депозит «RaifLong-term» для АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Характеристика депозитної програми	Термін, років	Річні процентні ставки			Мінімальна сума вкладу
		Гривня, %	Долари США, %	Євро, %	
Строковий депозит терміном не менше 3 років без можливості зміни валюти депозиту	3-5	13,0	2,0	2,0	10000 грн., 500 дол., 500 євро.
	більше 5	13,5	2,0	2,0	20000 грн., 1000 дол., 1000 євро.

Залучені кошти можуть бути ефективно використані для надання кредитів. У свою чергу, кредит, який може зацікавити більшість населення, має бути оптимальним для обох сторін. Новим продуктом для АТ «Райффайзен Банк Аваль» може стати кредит «RaifCreditLong-term» із такими умовами надання:

- сума кредиту – від 100000 грн, строк дії кредитної програми – від до 3 років; місячна відсоткова ставка за кредитом 1,25% і (15% річних) із врахування комісії та страхування; спосіб нарахування відсотків – ануїтетний. Прибуток, який отримає банк залежатиме від нарахованої суми відсотків за наданим кредитом та схеми нарахування відсотків.

Спрогнозуємо суму прибутку АТ «Райффайзен Банк Аваль» за новим кредитним продуктом «RaifCreditLong-term» (табл. 3.7). Припустимо, що

АТ «Райффайзен Банк Аваль» надав кредит у розмірі 1 млн грн (приміром, на відкриття бізнесу). Тоді за три роки сума прибутку АТ «Райффайзен Банк Аваль» становитиме 175875 грн.

Таблиця 3.7

**Платіж по кредиту «RaifCreditLong-term»
за ануїтетним способом нарахування відсотків**

Рік виплати	Відсотки за кредитом (грн)	Виплати (грн)
3	175875	1175875

За даними банку в 2020 році близько 34160 осіб цікавилось кредитами на 3 роки, а середній розмір кредиту близько 100 тис. грн. Якщо запропонувати кредит «RaifCreditLong-term» і врахувати середній розмір кредиту 100 тис. грн, то прибуток, який може отримати АТ «Райффайзен Банк Аваль» за три роки, становитиме 600,8 млн грн. Отже, таке кредитування гадається нам досить привабливим. Водночас, під час створення та запровадження зазначеного продукту, необхідно вжити заходів щодо зменшення ризиків шляхом створення страхових резервів на покриття потенційних збитків.

ВИСНОВКИ

За результатами, одержаними в кваліфікаційній роботі, можна зробити такі висновки та пропозиції.

1. Розкрито сутність поняття фінансового стану банківської установи. Вивчено визначення вітчизняних вчених та економістів, які дають підстави погодитись з тим, що фінансовий стан банку – це економічна категорія, яка характеризує фінансово-економічну діяльність банку за допомогою певної системи аналітичних показників у чітко визначений момент часу.

На фінансовий стан сучасного комерційного банку як відкритої соціально-економічної системи впливають дві групи чинників: зовнішні і внутрішні. Найбільший вплив на фінансовий стан українських банків здійснюють макроекономічні чинники, які характеризують стан економіки держави.

2. Вивчено методики аналізу фінансового стану банку. Наведено основні показники, які використовуються при оцінці фінансового стану за допомогою коефіцієнтного аналізу та економічні нормативи для банків України, встановлені НБУ.

Розглянуто сучасні вітчизняні методики рейтингової оцінки, які поділяються на номерні, бальні, регресійні, індексні.

Наведено методики комплексної рейтингової оцінки В. С. Кромонава та О. Б. Ширінської.

3. Висвітлено міжнародні системи оцінки фінансового стану банків. Рейтингові методики оцінки умовно поділяють на дві категорії: «інсайдерські», що передбачають оцінку фінансової стійкості банків на місцях; «дистанційні», що передбачають оцінку фінансової стійкості банків на основі даних, які містяться у відкритій фінансовій звітності.

Розкрито сутність систем CAMELS, CAEL, PATROL, ORAP, BASIC, FitchIBCA, SEER, SCOR, SAABA, BAKIS, PEARLS та інших.

4. Надано організаційно-економічну характеристику АТ «Райффайзен Банк Аваль». АТ «Райффайзен Банк Аваль» приймає вклади від фізичних, юридичних осіб та бюджетних установ, надає кредити, здійснює платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, здійснює операції з обміну іноземних валют, розрахунково-касового обслуговування та надає інші банківські послуги своїм клієнтам. Банк має 5 філій та 381 безбалансове відділення та близько 1800 банкоматів по всій Україні.

Станом на 31 грудня 2020 року, зареєстрований статутний капітал банку становив 6 154 516 тис. грн. Загальна частка іноземного капіталу в статутному капіталі банку станом на 31 грудня 2020 року становила 99,12%. Власниками істотної участі в банку є: провідна австрійська публічна фінансова установа Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ – 68,27% статутного капіталу банку; Європейський банк реконструкції і розвитку – 30% статутного капіталу.

5. Проведено аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль». Проаналізовано динаміку доходів і витрат банку. загалом доходи банку за три аналізовані роки зросли. У 2020 році АТ «Райффайзен Банк Аваль» одержав один з найбільших за розміром фінансовий результат в банківській системі України, незважаючи на те, що за підсумками 2020, банк скоротив прибуток на 14,1% проти 2019 року – до 4,07 млрд грн. Отриманню прибутку банком у звітному році сприяли процентний, комісійний та непроцентні доходи.

Витрати банку зросли у 2019 році порівняно з 2018 роком. але у 2020 році знову зменшилися на 1,4%. За три аналізовані роки їх обсяг збільшився на 15,9%, що на 3,5% більше за темп зростання доходів.

Проведено вертикальний та горизонтальний аналіз балансу АТ «Райффайзен Банк Аваль». У 2019 р. активи збільшились на 12,34% порівняно з 2018 р, а у 2020 році їх обсяг зріс на 29,5% порівняно з 2019 роком. На їх збільшення вплинуло зростання частки торгових активів, заборгованість кредитних установ, інвестиційні цінні папери.

Зобов'язання значно зросли протягом трьох досліджуваних років, причиною чого стало збільшення торгових зобов'язань та заборгованості перед кредитними установами.

Щодо власного капіталу, то протягом 2018-2020 років він зростав за рахунок резервних та інших фондів банку та резервів переоцінки. Статутний капітал та додатково сплачений капітал залишалися майже незмінними. Нерозподілений прибуток постійно зменшувався і за три роки таке зменшення склало 84,01%.

Аналіз фінансової стійкості дає підстави зробити висновок, що про однозначне підвищення рівня стабільності банку стверджувати не можна, проте банк є достатньо забезпеченим капіталом, що захищає його від можливих витрат, які можуть спричинити непередбачувані ризикові операції.

Аналіз показників ділової активності банку здебільшого свідчать про незначне зниження ділової активності банку, яке стало наслідком коронакризи.

Аналіз ліквідності АТ «Райффайзен банку Аваль» засвідчив, що нормативи миттєвої, поточної та короткострокової ліквідності перевищують нормативні значення. Це свідчить про здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань внаслідок збалансованості строків та сум погашення розміщених активів і зобов'язань банку. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) значно перевищує норму і свідчить, що банк забезпечений ліквідністю в обсязі, достатньому для повного виконання ним зобов'язань упродовж 30 днів в кризових умовах.

Аналіз рентабельності показав, що незважаючи на певне зниження показників, рентабельність залишається на високому рівні.

Комплексна оцінка показників фінансового стану показала, що АТ «Райффайзен Банк Аваль» відповідає рекомендованим нормативам за показниками фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та рентабельності, а отже, проводить ефективну діяльність.

6. Визначено напрями покращення фінансового стану банківських установ України. Висвітлено методи покращення та особливості їх реалізації. Обґрунтовано, що для ефективного функціонування банківського сектору необхідно: покращення послідовних заходів щодо забезпечення фінансової стійкості через використання всіх інструментів і послуг банку; менеджмент діяльності банківської системи в умовах нестабільного зовнішнього середовища, в тому числі економічного, а також пряма приналежність банків до різноманітних видів промислово-фінансових груп; фінансової підтримки через злиття, приєднання, реорганізацію; створення холдингів і корпорацій, які б займались банківською діяльністю.

7. Проведено оцінювання фінансового стану банківських установ за методикою PRREL. В роботі розглянуто методику визначення рівня ефективності під назвою PRREL вітчизняної вченої Н. О. Крихівської та запропоновано вважати її такою, яка є вдосконаленням існуючих підходів до оцінки фінансового стану банківських установ.

Застосування методу скорингового аналізу дозволило узагальнити 15 відносних коефіцієнтів, що характеризують різні аспекти ефективності: рентабельності діяльності, використання ресурсів банку, управління доходами і витратами та використання персоналу. Використання запропонованої методики щодо оцінювання рівня ефективності діяльності банківських установ дозволяє обґрунтувати необхідність здійснення оперативного реагування на негативні зміни шляхом ухвалення управлінських рішень і розроблення превентивних програм розвитку для забезпечення стабільної та ефективної роботи банків.

У результаті розрахунків, здійснених відповідно до авторської методики, виявлено зниження рівня ефективності діяльності досліджуваних Топ-5 прибуткових комерційних банків. Поступове падіння значення скорингового показника свідчить про недостатність застосування банками заходів для підвищення їхньої стабільності, дохідності та фінансової безпеки. Найвищий рейтинг за рівнем ефективності має АТ «ОТП БАНК» за найнижчої величини

отриманого прибутку порівняно з іншими досліджуваними установами. Проте АТ «ПУМБ» та АТ «Райффайзен Банк Аваль» упродовж 2018-2020 років також мали високий рівень ефективності. Рівень ефективності діяльності АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «УкрСиббанк» у 2020 році знижується до достатнього, тому банкам варто розробити превентивну програму.

8. Розроблено заходи щодо поліпшення фінансового стану АТ «Райффайзен Банк Аваль». Проведений аналіз фінансового стану банку, а також врахування досвіду діяльності вітчизняних банківських установ, дало підстави запропонувати нові довготермінові депозитні продукти, які були б привабливими для клієнтів.

На нашу думку, необхідно надати можливість потенційним клієнтам вкладати кошти на депозитні рахунки на більш тривалий термін задля реалізації банком довгострокових інвестицій. Ми пропонуємо депозитний продукт «RaifLong-term», мінімальний термін вкладу якого не менше 3 років та більше 5 років під 13-13% річних. Залучені кошти можуть бути ефективно використані для надання кредитів.

У свою чергу, кредит, який може зацікавити більшість населення, має бути оптимальним для обох сторін. Новим продуктом для АТ «Райффайзен Банк Аваль» може стати кредит «RaifCreditLong-term» із такими умовами надання: сума кредиту – від 100000 грн, строк дії кредитної програми – від до 3 років; місячна відсоткова ставка за кредитом 1,25% і (15% річних) із врахування комісії та страхування; спосіб нарахування відсотків – ануїтетний.

За три роки сума прибутку АТ «Райффайзен Банк Аваль» в результаті надання такого кредиту становитиме 600,8 млн грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисенок О. В. Теоретичний аналіз міжнародних систем оцінки фінансового стану банків / О. В. Лисенок // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2019. Вип. 1 (42). С. 42-47.
2. Аналіз банківської діяльності: підручник / [А. М. Герасимович, І. М. Парасій-Вергуненко, В. М. Кочетков та ін.]; за заг. ред. д-ра економ. наук, проф. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2010. – 599 с.
3. Иванов В. В. Анализ надежности банка: практическое пособие / В. В. Иванов. – М. : Русская Деловая Литература, 1996. – 320 с.
4. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Львів : «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
5. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль: Терно-граф, 2009. – 316 с.
6. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. Издание 2-е, переработанное и дополненное / А. Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 2005. – 860 с.
7. Щербакова Г. Н. Анализ и оценка банковской деятельности / Г. Н. Щербакова. – М. : Вершина, 2007. – 464 с.
8. Карась П. М. Банківська система : навчальний посібник / П. М. Карась, Н. В. Приходько, О. В. Пащенко, Л. О. Гришина. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 292 с.
9. Бобиль В. Використання показників рівня якості управління ризиками в процесі оцінювання фінансового стану банку. Загальноекономічні питання Вісник економіки транспорту і промисловості № 69, 2020. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/2081/1/Boby1_11.pdf.
10. Погореленко Н. П. Забезпечення фінансової стабільності банківського сектора України в сучасних умовах [Електронний ресурс] /

- Н. П. Погореленко, М. В. Остроушко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 12. – С. 306–311. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_12_56.
11. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи / О. В. Дзюблюк / Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана. – 2016. – №1. – С.17-26.
  12. Зверяков М.І. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник / М. І. Зверяков, В.В. Коваленко, О.С. Сергеева. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2014. – 485 с.
  13. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
  14. Батковський В. А. Рейтингова оцінка діяльності банків / В. А. Батковський // Фінанси України. – 2004. – № 5. – С. 145–150.
  15. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності : навчальний посібник / Т. Д. Косова. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 486 с.
  16. Фалюта А. Аналіз індексних методик оцінювання фінансового стану банків / А. Фалюта // Економічний аналіз. – 2012. –№ 10(3). – С. 103-106. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10\(3\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10(3)_24).
  17. Рисін М. В. Рейтингова оцінка діяльності банків як інструмент аналізу фінансового стану / М. В. Рисін // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 2. – С. 159-164. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2014_2_34.
  18. Афанасенко М. В. Сутність та значення рейтингових оцінок у процесі управління банком// Вісник Української Академії банківської справи. – 2011. – №1 (30). – С.72-76.
  19. Вольська С. П. Порівняльна характеристика методів оцінювання фінансової стійкості банку / С. П. Вольська // Серія Економічні Науки. – 2015. – №10(1). – С. 178-181.
  20. Малахова О.Л., Михайлюк Р.В. Управління фінансовою стійкістю банків: Навчальний посібник. – Тернопіль: Вектор, 2011. – 300 с.

21. Шиллер Р.І. Фінансова стійкість комерційного банку та шляхи її зміцнення / Р.І. Шиллер. – Київ : Наукова думка, 1998. – 158 с.
22. Тарасевич Н.В. Види та значення комплексної оцінки фінансового стану банку. Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 4. – С. 361-365.
23. Бабкіна І. Досвід зарубіжних країн щодо рейтингової оцінки діяльності банків//Вісник Національного банку. – 2010. – №6. – С. 31-33.
24. Вінниченко О.В. Фінансовий стан банку та методи його оцінки в Україні / О. В. Вінниченко, А. В. Гудзь // Вісник економіки транспорту і промисловості № 69, 2020. – С. 217-228.
25. Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк Аваль». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://raiffeisen.ua/>
26. Квасній М. М. Топологічне моделювання динаміки структури ділової активності банків Львівщини / М. М. Квасній // Регіональна економіка 2010, №3. С. 106-115.
27. Філіппов В. Ю. Напрями покращення фінансового стану банківських установ / В. Ю. Філіппов, Н. О. Дишкант, Є. О. Скоморохов // Український журнал прикладної економіки. 2016 рік. Том 1. № 4. С. 129-138.
28. Крихівська Н. О. Оцінювання ефективності діяльності банківських установ за методикою PRREL / Н. О. Крихівська, І. М. Данилюк-Черних, Л. С. Тришак, Т. М. Орищин, О. М. Ромашко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. 2021. № 6 (41). С. 56-65.
29. Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
30. Суганяка М. В. Структурно-логічна модель розрахунку інтегрального показника антикризової стійкості системного банку. Ефективна економіка. 2012. № 7. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_7_6.
31. Дані наглядової статистики. Балансові звіти банків. Офіційний сайт НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2>.

32. Шварц О. В. Інтегроване управління активами і пасивами як філософія управління сучасним банком / О. В. Шварц // Вісник КЕФ КНЕУ імені Вадима Гетьмана. – 2010. – № 1. – С. 55-59.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Консолідована фінансова звітність згідно з МСФЗ
за рік, що закінчився 31 грудня 2018 року
(в тисячах грн)

Консолідований звіт про фінансовий стан

	Примітки	2018	2017
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	10 362 053	10 297 228
Торгові активи	9	690 495	1 127 477
Зоборгованість кредитних установ	10	7 630 836	8 032 433
Кредити клієнтам	11	47 317 516	37 348 686
Активи, призначені для продажу	12	20 848	56 170
Інвестиційні цінні папери:	13		
– за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		–	5 925 271
– за справедливою вартістю, з переоцінкою через інший сукупний дохід		3 455 556	–
Інвестиційна нерухомість	14	133 064	151 860
Основні засоби	15	2 331 965	2 037 965
Нематеріальні активи	16	437 609	412 083
Погочні активи з податку на прибуток		–	545 070
Відстрочені активи з податку на прибуток	17	43 661	31 643
Інші активи	19	1 377 230	1 050 930
Всього активи		73 800 833	67 016 816
Зобов'язання			
Торгові зобов'язання		6 955	4 689
Зоборгованість перед кредитними установами	20	1 148 692	2 533 468
Зоборгованість перед клієнтами	21	58 359 863	52 272 275
Погочні зобов'язання з податку на прибуток		248 191	709
Резерви	18	163 432	80 050
Інші зобов'язання	19	2 182 607	1 285 072
Всього зобов'язання		62 109 740	56 176 263
Капітал			
Статутний капітал	24	6 153 411	6 154 516
Додатково сплачений капітал		3 030 744	3 033 097
Резерви переоцінки	24	837 802	889 941
Резерви та інші фонди		734 142	509 771
Нерозподілений прибуток		965 420	300 560
Всього капітал, що належить акціонерам Банку		11 721 519	10 887 885
Частка неконтролюючих акціонерів		(30 426)	(47 332)
Всього капітал		11 691 093	10 840 553
Всього капітал і зобов'язання		73 800 833	67 016 816

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію

Володимир Лавренчук

Голова Правління

17 квітня 2019р.

Людмила Макаренко

Головний бухгалтер

ДОДАТОК Б

Консолідований звіт про фінансовий стан
станом на 31 грудня 2019 року

(в тисячах грн.)

	Примітки	2019 р.	2018 р.
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	13 542 570	10 362 053
Торгові активи	8	784 725	690 495
Заборгованість кредитних установ	9	10 176 266	7 630 836
Кредити клієнтам	10	47 487 375	47 317 516
Активи, призначені для продажу	11	11 804	20 848
Інвестиційні цінні папери:	12		
- в обов'язковому порядку за справедливою вартістю через прибуток або збиток		823	-
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		3 570 498	3 455 556
- за амортизованою собівартістю		1 578 101	-
Інвестиційна нерухомість	13	111 057	133 084
Основні засоби	14	3 125 643	2 331 985
Нематеріальні активи	15	645 290	437 809
Відстрочені активи з податку на прибуток	16	-	43 881
Інші активи	18	1 871 610	1 377 230
Всього активи		82 905 762	73 800 833
Зобов'язання			
Торгові зобов'язання		1 252	6 955
Заборгованість перед кредитними установами	19	214 976	1 148 692
Заборгованість перед клієнтами	20	66 696 513	58 359 863
Поточні зобов'язання з податку на прибуток		251 957	248 191
Відстрочені податкові зобов'язання	16	14 160	-
Резерви	17	152 090	163 432
Інші зобов'язання	18	2 405 322	2 182 607
Всього зобов'язання		69 738 270	62 109 740
Капітал			
Статутний капітал	21	6 154 516	6 153 411
Додатково сплачений капітал		3 033 667	3 030 744
Резерви перецінки	21	1 004 663	837 802
Резерви та інші фонди		2 261 568	734 142
Нерозподілений прибуток		735 274	965 420
Всього капітал, що належить акціонерам Банку		13 189 688	11 721 519
Частка неконтролюючих акціонерів		(20 196)	(30 426)
Всього капітал		13 169 492	11 691 093
Всього капітал і зобов'язання		82 905 762	73 800 833

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію

Олександр Писарук
Голова ПравлінняЛюдмила Макарєнко
Головний бухгалтер

29 квітня 2020 року

ДОДАТОК В

Консолідований звіт про фінансовий стан
станом на 31 грудня 2020 року

(в тисячах грн.)

	Примітки	2020 р.	2019 р.
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	15 765 353	13 542 570
Торгові активи	8	4 486 222	784 725
Заборгованість кредитних установ	9	25 623 326	10 176 266
Кредити клієнтам	10	45 840 195	47 487 375
Активи, призначені для продажу	11	8 893	11 804
Інвестиційні цінні папери:	12		
- в обов'язковому порядку за справедливою вартістю через прибуток або збиток		1 667	823
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		8 051 968	3 570 498
- за амортизованою собівартістю		2 248 273	1 578 101
Інвестиційна нерухомість	13	110 349	111 057
Основні засоби	14	3 135 355	3 125 643
Нематеріальні активи	15	891 967	645 290
Інші активи	18	1 197 562	1 871 610
Всього активів		107 361 130	82 905 762
Зобов'язання			
Торгові зобов'язання	8	29 678	1 252
Заборгованість перед кредитними установами	19	3 742 289	214 976
Заборгованість перед клієнтами	20	88 113 614	66 696 513
Поточні зобов'язання з податку на прибуток		234 443	251 957
Відстрочені податкові зобов'язання	16	28 107	14 160
Резерви	17	148 341	152 090
Інші зобов'язання	18	1 981 368	2 405 322
Всього зобов'язання		94 277 840	69 736 270
Капітал			
Статутний капітал	21	6 154 516	6 154 516
Додатково сплачений капітал		3 033 667	3 033 667
Резерви переоцінки	21	1 021 118	1 004 663
Резерви та інші фонди		2 735 668	2 261 568
Нерозподілений прибуток		154 388	735 274
Всього капітал, що належить акціонерам Банку		13 099 357	13 189 688
Частка неконтролюючих акціонерів		(16 067)	(20 196)
Всього капітал		13 083 290	13 169 492
Всього капітал і зобов'язання		107 361 130	82 905 762

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію

Олександр Писарук
Голова Правління

8 квітня 2021 року

Людмила Макаренко
Головний бухгалтер